

Noora Grundsten

**SOSIAALITYÖN ASEMAN RAKENTUMINEN
POLIITTISESSA KESKUSTELUSSA**

Diskurssianalyysi eduskunnan täysistunnoista sosiaalihuollon
ammattihenkilölain uudistamisesta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2025

TIIVISTELMÄ

Tekijän nimi : Noora Grundsten

Opinnäytetyön otsikko : Sosiaalityön aseman rakentuminen poliittisessa keskustelussa. Diskurssianalyysi eduskunnan täysistunnoista sosiaalihuollon ammattihenkilölain uudistamisesta.

Opinnäytetyön taso : Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Tutkinto-ohjelma : Sosiaalityön tutkinto-ohjelma

Kuukausi Vuosi : 11/2025

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen, millaisia diskursseja kansanedustajat tuottavat sosiaalityöstä eduskuntapuheissaan ja millaisin retorisin keinoin he rakentavat sosiaalityön asemaa poliittisessa keskustelussa. Tutkielmassa tarkastellaan poliittisia puheenvuoroja, jotka osaltaan määrittelevät ja jäsentävät sosiaalityötä ja sen tehtävää uudelleen yhteiskunnassa. Tutkimusaineistona toimivat kahden eduskunnan täysistunnon pöytäkirjat, joissa käsitellään hallituksen esitystä eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotettiin tilapäisesti toimivien sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen väljentämistä. Sosiaalinen konstruktionismi toimii tämän tutkimuksen viitekehyksenä ja tutkimusmenetelmänä toimivien diskurssianalyysin ja retoriikan analyysin teoreettisena pohjana.

Analyysissa nousi esiin neljä erilaista diskurssia. Diskurssit rakentavat sosiaalityöstä asiantuntijuutta korostavia sekä kriittisiä ja huolta ilmaisevia merkityksiä. Asiantuntijuusdiskurssi kuvaa sosiaalityön vaativana asiantuntijatyötä, joka edellyttää erityisosaamista. Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssi kuvaa sosiaalityön käytännönläheisenä palvelutyönä, jossa eri koulutustaustoja omaavat voivat hoitaa tehtäviä sosiaalityöntekijöiden tuella. Huolen ja varoittamisen diskurssissa lakimuutoksesta johtuvan palvelun laadun heikkenemisen katsotaan voivan uhata asiakasturvallisuutta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten asemaa. Epäoikeudenmukaisuuden ja ammatillisen aliarvostuksen diskurssissa hallituksen päätökset nähdään viestinä koko alan arvostuksesta yhteiskunnassa. Analyysissa nousi esiin kaksi retorista pääkeinoa, jotka olivat asiantuntijalausuntoihin vetoaminen sekä vahvat ilmaisut ja metaforat. Lisäksi molemmat retoriset pääkeinot sisälsivät erilaisia käyttötapoja, joita olivat viittaukset viranomaisiin ja järjestöihin, me-retoriikka, suorat sitaatit ammattilaisilta, toisto, vahvat adjektiivit ja tunteisiin vetoaminen.

Sosiaalityö kuvattiin samaan aikaan erityisosaamista vaativaksi asiantuntijatyöksi, käytännönläheiseksi palvelutyöksi ja kuormittavaksi työksi, joka ei saa ansaitsemaansa arvostusta tärkeänä yhteiskunnallisena tehtävänä. Retoristen keinojen avulla perusteltiin kantoja lakiesitykseen ja määriteltiin sosiaalityön asemaa yhteiskunnassa. Tutkimuksen tulokset tukevat aiempia havaintoja sekä alan sisällä käytyjä kampanjoita, jotka pyrkivät lisäämään sosiaalityön näkyvyyttä ja vahvistamaan sosiaalityön asemaa. Sosiaalityöstä käyty poliittinen puhe kytkeytyy sosiaalityön arvostukseen ja alan tulevaisuuden näkyymiin vahvasti.

Avainsanat: sosiaalityö, eduskuntapuhe, diskurssianalyysi, retoriikka, ammattihenkilölaki, asiantuntijuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

ABSTRACT

Author: Noora Grundsten

State of Social Work in Political Discourse: A Discourse Analysis of Parliamentary Plenary Sessions on the Reform of the Act on Social Welfare Professionals

Theses type: Master's Thesis

Tampere University

Degree Programme: Social work degree programme

Month, Year : 11/2025

The purpose of this Master's thesis was to examine what kinds of discourses Members of Parliament produce about social work in their parliamentary speeches and by what rhetorical means they construct the status of social work in political discussion. The thesis analyses political speeches that, in part, define and reframe the role and function of social work in society. The research material consists of the records of two plenary sessions of the Finnish Parliament, in which the government's proposal to change the Act on Social Welfare Professionals was discussed. The proposal suggested loosening the qualification requirements for temporarily employed social workers. Social constructionism serves as the theoretical framework of this study and as the foundation for the theoretical background of the research methods, which are discourse analysis and rhetorical analysis.

The analysis identified four different discourses. These discourses construct meanings that emphasize expertise, as well as criticism and concern. The expertise discourse portrays social work as demanding expert work that requires special competence. The crisis resolution and essential service security discourse portrays social work as practical service work, in which individuals with various educational backgrounds can perform tasks under the supervision of qualified social workers. The concern and warning discourse presents the legislative change as a potential threat to service quality, client safety and the position of social and health care professionals. In the injustice and professional undervaluation discourse, the government's decisions are interpreted as a message about the societal appreciation of the entire field.

Two main rhetorical strategies emerged in the analysis, which were appeals to expert opinions and the use of strong expressions and metaphors. Both rhetorical strategies included several techniques, such as references to authorities and organizations, we-rhetoric, direct quotations from professionals, repetition, strong adjectives, and emotional appeals. Social work was simultaneously described as specialized expert work, practical service work, and as a burdensome occupation that does not receive the appreciation it deserves as an important societal function. Through rhetorical means, the speakers justified their positions on the legislative proposal and defined the societal status of social work. The findings of the study support previous observations and ongoing campaigns within the field that aim to increase the visibility of social work and strengthen its professional status. Political discourse about social work is closely connected to the appreciation of the field and its future prospects.

Keywords: social work, parliamentary speech, discourse analysis, rhetoric, Act on Social Welfare Professionals, expertise

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimi ja versio: ChatGPT GPT-5

Käyttötarkoitus:

Tekoälysovellusta on hyödynnetty englanninkielisten lähteiden kääntämiseen ja tiedonhaun tukena lähteiden etsimiseen. Tekoälyä on käytetty opponijana tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten viimeistelyssä sekä opponoimaan analyysiä, apuna analyysin tiivistämiseksi. Lisäksi kielenhuollollisessa roolissa tekstin sujuvoittamiseksi.

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty:

Ideoinnin tukena
Englanninkielisten lähteiden kääntäminen
Englanninkielisen tiivistelmän apuna
Lähteiden etsiminen
Opponijana tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten viimeistelyssä
Opponoimaan analyysiä
Kielenhuollossa ja tekstin tarkistuksessa

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	SOSIAALITYÖ JA SOSIAALITYÖN KOULUTUS	4
	2.1 Sosiaalityön ja sosiaalityön koulutuksen kehitys	4
	2.2 Sosiaalityön koulutuksen nykytila	8
	2.3 Sosiaalityön ja sosiaalityön koulutuksen kehittämisen haasteet	11
	2.4 Sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja lainsäädännöllinen kehys	17
3	TUTKIMUKSEN TEOREETTIINEN VIITEKEHYS JA KONTEKSTI	20
	3.1 Sosiaalinen konstruktionismi.....	20
	3.2 Diskurssi.....	21
	3.3 Retoriikka ja argumentaatio	22
	3.4 Eduskunnan täysistunnot poliittisen vuorovaikutuksen foorumina	23
4	TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	26
	4.1 Tutkimustehtävä ja aineisto	26
	4.2 Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä	27
	4.3 Retoriikan analyysi.....	28
	4.4 Analyysin toteutus	30
	4.5 Tutkielman luotettavuus ja eettisyys	31
	4.6 Tutkimuksen rajoitteet ja tutkijan rooli.....	33
5	SOSIAALITYÖN DISKURSSIT JA YHTEISKUNNALLINEN ASEMA.....	34
	5.1 Asiantuntijuusdiskurssi.....	34
	5.2 Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssi	36
	5.3 Huolen ja varoittamisen diskurssi	38
	5.4 Epäoikeudenmukaisuuden ja ammatillisen aliarvostuksen diskurssi	40
	5.5 Yhteenveto	42
6	RETORITSET KEINOT POLIITTISESSA KESKUSTELUSSA.....	45
	6.1 Asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen	45
	6.2 Vahvojen ilmaisujen, ääri-ilmaisujen ja metaforien käyttö	47
	6.3 Yhteenveto	50
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	53
	7.1 Johtopäätökset.....	53
	7.2 Pohdinta	55
	LÄHTEET	57

TAULUKKOLUETTELO

<i>Taulukko 1: Sosiaalityön kehityksen aikakaudet.</i>	<i>4</i>
<i>Taulukko 2: Diskurssit, Sosiaalityön kuva ja yhteiskunnallinen asema.</i>	<i>43</i>
<i>Taulukko 3: Retoriset keinot.</i>	<i>51</i>

1 JOHDANTO

Sosiaalityö on vuosikymmenien aikana muotoutunut käytännöllisestä auttamistyöstä koulukseen ja pätevyyteen perustuvaksi ammatilliseksi toiminnaksi. Ammatin ja siihen valmistavan koulutuksen syntymistä on edeltänyt pitkä prosessi, jonka aikana sosiaalityö on vähitellen vakiintunut osaksi korkeakoulujärjestelmää ja tieteen kenttää. Tämä prosessi kohti tieteenalaa kulkee yhtenäisen koulutuksen, vakiintuneen tietopohjan, käytännön osaamisen ja määritellyn ammattipätevyyden kautta. (Koskinen & Kananoja 2023.)

Eri aikoina sosiaalityön painopisteet ovat hakeneet paikkaansa uudelleen yhteiskunnallisten murrosten kohdistaessa alaan muutosvaatimuksia. Sosiaalityö ja sen koulutus ovat kehittyneet ja muuttuneet yhteiskunnallisten ja ideologisten suuntausten mukana. (Pohjola 2019.) Viime vuosikymmeninä sosiaalityön käsitteistöä on lisäksi uudistettu poliittisten käsitteiden kautta, jotka muovaavat yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä sosiaalityön luonteesta (Kokkonen 2019). Tätä historiallista ja käsitteellistä taustaa vasten nykyhetken poliittiset keskustelut kytkeytyvät laajempaan historialliseen jatkumoon, jossa sosiaalityön merkitystä on toistuvasti neuvoteltu ja määritelty uudelleen.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan poliittisia puheenvuoroja, jotka osaltaan määrittelevät ja jäsentävät sosiaalityötä ja sen tehtävää uudelleen yhteiskunnassa. Tutkimusaineistona toimivat kahden eduskunnan täysistunnon pöytäkirjat, joissa käsitellään hallituksen esitystä eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta.

Keväällä 2023 julkistetussa Petteri Orpon johtaman hallituksen hallitusohjelmassa linjattiin mittavasta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakien kokonaisuudistuksesta. Uudistuksen tarkoituksena on vaikuttaa alan henkilöstöpulaan muun muassa arvioimalla ammattien sääntelyä ja mahdollistaa tehtäväkenteiden kehittäminen. Ammattihenkilölainsäädännön uudistus on laaja kokonaisuus, joka toteutetaan vaiheittain. (Valtioneuvosto 2023.)

Keväällä 2024 hallituksen kehysriihessä päätettiin, että tulevasta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakien kokonaisuudistuksesta huolimatta sosiaalihuollon ammattihenkilölaki avataan erillisellä esityksellä. Esityksessä ehdotettiin tilapäisesti toimivien sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen väljentämistä. Eduskunta hyväksyi lakimuutoksen 20.11.2024. Samalla alun perin hallitusohjelmassa suunniteltu laajempi uudistus siirtyi tulevaisuuteen. (Talentia 2024.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia teki lain uudistusprosessin ja kehysriihen esityksen ajan vaikuttamistyötä, tuoden esille uudistamisesta aiheutuvia mahdollisia ongelmia. Talentian lisäksi lain uudistusta vastustivat muun muassa Suomen sosiaali- ja terveys ry, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, SOS-lapsikylä, Pohjanmaan hyvinvointialue, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, Ammattikoulujen rehtorineuvosto, Tehy, JHL ja SuPer. (Koskiluoma 2025.) Lastensuojelussa toimivat pätevät sosiaalityöntekijät ovat ilmaisseet huolensa potilasturvallisuuden vaarantumisesta lakimuutoksen seurauksena (Yle 2024).

Lakimuutos ja sitä seurannut julkinen keskustelu ovat herättäneet laajaa huomiota sosiaalityön kentällä. Sosiaalialalla on ollut pitkään vajetta osaavasta henkilökunnasta koko maan laajuisesti. Lakiuudistuksen yhtenä perusteluna esitettiin työvoimapulan helpottaminen. Käytännössä uudistus kuitenkin avasi mahdollisuuden entistä suuremmalle määrälle epäpäteviä työntekijöitä toimia sosiaalityöntekijän tehtävissä. Tämä herätti huolta sosiaalityön kentällä, jossa moni pohtii alan vaihtoa ja kokee haasteita työssä jakamisessa. (Lähteinen ym. 2017; Mänttari-van der Kuip ym 2024; Talentia 2024.)

Sosiaalityöntekijöistä suuri osa ei hakeudu hyvinvointialueiden palvelukseen, vaikka heidät on rekisteröity Valviran ammattihenkilörekisteriin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus muokkasi hallinnon rakenteita ja työn tekemisen tapoja, joka koettiin kuormittavana työntekijöiden keskuudessa. Näin ollen kysymys ei ole ainoastaan työntekijöiden puutteesta, vaan työn veto- ja pitovoiman heikkenemisellä voidaan nähdä olevan vaikutusta alan houkuttelevuuteen. (Lähteinen ym. 2017; Mänttari-van der Kuip ym 2024; Talentia 2024.)

Julkisesta keskustelusta lakimuutoksen ympärillä käy ilmi poliittisen päätöksenteon, järjestöjen sekä alan asiantuntijoiden näkemuserot kelpoisuusehtojen väljentämisestä. Pro gradu -tutkielmani aihe on saanut innoituksen tästä keskustelusta. Samalla se asettuu laajempaan tutkimuskenttään, jossa tarkastellaan kansanedustajien puheita ja poliittista diskurssia eri sosiaalihuollon näkökulmista.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että poliittinen kieli ei ainoastaan kuvaa sosiaalityötä vaan, muokkaa sen merkityksiä, luo sosiaalisia rakenteita ja vaikuttaa palvelupolitiikkaan (Pulkki & Tynkkynen 2016; Harrikari ym. 2024; Raitakari ym. 2019). Voidaan siis todeta, etteivät poliittiset puheenvuorot ole vain mielipiteitä, vaan poliittisten puheiden tutkiminen voi paljastaa niiden vaikutuksia yhteiskuntaamme ja auttaa valvomaan vallan käyttöä. Poliittisten päättäjien lausunnoista

uutisoidaan myös näkyvästi, minkä vuoksi he rakentavat kohderyhmästä laajempaa julkista ymmärrystä. (Pulkki & Tynkkynen 2016; Ristilä & Elo 2023.)

Tässä tutkimuksessa täydennän sosiaalityön tutkimuskenttää tarkastelemalla sosiaalityötä itseään poliittisen puheen kohteena. Tutkielman aiheena on tarkastella, millaisia diskursseja kansanedustajat tuottavat sosiaalityöstä eduskuntapuheissaan ja millaisin retorisin keinoin he rakentavat sosiaalityön asemaa poliittisessa keskustelussa.

Tutkimuskysymyksiin vastataan diskurssianalyysin keinoin, minkä taustalla vaikuttaa sosiaalinen konstruktionismi. Diskurssianalyysi soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa tarkastellaan, miten kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta (Suoninen 2021). Toisen tutkimuskysymyksen analyysissä hyödynnän retoriikan analyysia. Retoriikan analyysi sopii poliittisten puheiden tutkimiseen, sillä niissä korostuu toisen osapuolen vakuuttaminen (Jokinen ym. 2016b, luku 5; Vuori 2021).

Tutkielma rakentuu siten, että aluksi hahmotan tutkimuksen käsitteellistä ja teoreettista taustaa. Tämän jälkeen esittelen tutkimusaineiston ja menetelmälliset ratkaisut, minkä pohjalta etenen analyysiin ja tutkimustuloksiin. Lopuksi kokoan yhteen tutkimuksen keskeiset tulokset ja pohdin niiden merkitystä suhteessa aiempaan tutkimukseen ja laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

2 SOSIAALITYÖ JA SOSIAALITYÖN KOULUTUS

2.1 Sosiaalityön ja sosiaalityön koulutuksen kehitys

Historiallinen kuvaus sosiaalityön kehityksestä havainnollistaa, miten yhteiskunnalliset olosuhteet ovat muovanneet sosiaalityön asemaa ja sisältöjä sekä auttaa ymmärtämään, miksi sosiaalityöstä puhutaan poliittisessa kontekstissa tietyin painoituksin. Sosiaalityö ei ole syntynyt tyhjiössä, vaan sen kehitys on vahvasti sidoksissa historiaan ja vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Lähteinen ym. 2017). Sosiaalityöhön vaikuttavat vallitsevan ajan yhteiskuntapolitiikan painopisteet ja globaalit muutokset (Juhila 2018, luku 4).

Aikakaudet tarjoavat kehyksen sille, miten sosiaalityön asema on eri aikoina määrittynyt ja millaisia merkityksiä sille on annettu. Taulukkoon 1 on tiivistetty sosiaalityön kehityksen päävaiheet, joita käsitellään seuraavaksi tarkemmin.

Taulukko 1: Sosiaalityön kehityksen aikakaudet.

Aikakausi	Keskeiset piirteet
1500–1700-luku	Vastuu köyhistä ja avuntarvitsijoista seurakunnilla.
1800-luku	Toimijoiksi nousivat hyväntekeväisyysyhdistykset ja valtion köyhäinhoito.
1900-luvun alku	Sota ja pula-aika edistivät sosiaalialan institutionalisoitumista. Kunnallisia sosiaalitoimia ja koulutuksia syntyi.
1960–1980-luku	Hyvinvointivaltion laajeneminen, yliopistokoulutus vahvistui.
1990-luku	Laman myötä korostuivat yksilön vastuu ja resurssiniukkuus.
2000-luvulta tähän päivään	2016 ammattihenkilölaki toi sosiaalityölle laillistetun aseman. Nykyhetkeä leimaavat hyvinvointialueuudistus ja henkilöstöpula.

Sosiaalityön kehitystä voidaan jäljittää 1500-luvulle saakka, jolloin kulkutaudit, sodat ja katovuodet pakottivat maatalousyhteiskuntia tekemään ratkaisuja köyhien, sairaiden ja orpojen auttamiseksi sekä luomaan samalla uusia keinoja heitä kontrolloidakseen. Tämä pyrittiin toteuttamaan tehokkaasti, sillä yhteiskunnassa oli tarve vahvasti hallita avun tarvitsijoita auttamisen lisäksi. Ennen varsinaisen sosiaalihuollon syntyä vastuu köyhistä ja avuntarvitsijoista oli seurakunnilla, minkä vuoksi kristillisen armeliasuuden henki oli vahvasti läsnä. (Satka 2020, 15–36.)

1800-luvun lopulla suomalainen yhteiskunta kävi läpi ison murroksen, joka loi pohjaa myöhemmälle sosiaalihuollon ammatillistumiselle. Sosiaalihuollon toimijoiksi nousivat hyväntekeväisyysyhdistykset ja valtion köyhäinhuolto, jotka pystyivät organisoimaan apua aiempaa järjestelmällisemmin. Samalla yhteiskunnassa nousi uusia aatteita, joiden myötä ryhdyttiin rakentamaan uudenlaista kansalaisyhteiskuntaa, jossa hyvän elämän rakentamiseen liittyi myös moraalisia kysymyksiä. Moraalisesti hyväksyty toiminta sai vaikutteita sosiaalialan arvoista, mikä loi perustaa sosiaalityön eettiselle pohjalle. (Satka 2020, 15–36.)

1900-luvun alussa sosiaalialan käytännöt kehittyivät monilla tavoilla erilaisten toimijoiden työn tuloksena. Köyhäinhuolto ja lastensuojelu nousivat tärkeiksi sosiaalialan intresseiksi, kun taas kansanterveyteen ja vammaishuoltoon liittyvät kysymykset eriytyivät omiksi institutionaalisiksi alueikseen. Kansalaissota ja pula-aika haastoivat sosiaalialan rakenteita, mutta samalla ne edistivät sosiaalialan institutionalisoitumista, dokumentoitujen tietokäytäntöjen kehitystä ja työn ammatillistumista ja siirtämistä koulutetuille työntekijöille. (Satka 2020, 15–36.)

Sodan jälkeinen sotaorpokysymys edisti sosiaalialan ammattikoulutusta lastenhuollon, -suojelun ja kasvatuksen aloilla. 1920-luvulla alettiin kouluttamaan lastentarhanopettajia, lastenkotien johtajia ja lastensuojelun virkamiehiä, kuten lastenvalvojia. 1930-luvulla toimeenpantu lastensuojelulaki vahvisti kunnallista vastuuta sosiaalihuollon järjestämisessä ja loi tarpeen työntekijöille, jotka tunsivat lain sisällön ja sen soveltamisen käytännössä. Alan terminologiassa puhuttiin tuolloin yhteiskunnallisesta huollosta, huoltotöistä ja huoltotoimesta, mikä kuvastaa sitä, ettei sosiaalityö ollut vielä vakiintunut omaksi ammattialakseen. (Satka 2020, 15–36.) Huoltotyön ja sosiaalityön opillinen kiista kesti aina 1970-luvulle saakka. Huoltolait kehittivät sosiaalityön asiantuntijuutta byrokraattiseksi, valvonnalliseksi ja juridiseksi. Samalla sosiaalityö pyrki yhä enemmän asiakkaan kanssa vuorovaikuttavaan auttamistyöhön. (Kirjavainen & Hietala 2019; Satka 2020, 15–36.)

Huoltotyön ja sosiaalityön jännite kuvastaa alan identiteetin etsintää ja on merkityksellinen myös tutkimukseni näkökulmasta, sillä se heijastuu sosiaalityön nykyaikaiseen rooliin yksilöiden auttamisen ja rakenteellisen sosiaalityön välillä (Pohjola 2019). Kansainvälisen sosiaalityön ihmis- ja yhteiskuntakäsitys verrattuna huoltotyön lähtökohtiin olivat ristiriidassa. Suomen huoltotyön käytännöt näyttäytyivät vanhanaikaisilta kansalaisten hyvinvoinnin näkökulmasta. (Satka 2020, 15–36.) Kansainvälisesti sosiaalityön tietokäytäntö pohjautui tieteelliseen ajatteluun ja ihmisoikeuksiin perustuvaan ammatilliseen työskentelyyn luottamuksellisessa vuorovaikutuksessa. Suomessa vastaavaa koulutusta ei tarjottu, minkä vuoksi tietokäytännöt eivät olleet kansainvälisellä tasolla. (Mäntysaari 2020, 51–72.) Kansainvälisesti sosiaalityö perustui ammatilliseen koulutukseen, jossa opiskeltiin sosiaali- ja käyttäytymistieteitä, yhteiskunta- ja sosiaaliturvapolitiikkaa ja sosiaalityön tietokohteita, ammatillisia menetelmiä sekä työprosessin hallintaa. Näiden vertailujen valossa suomalainen sosiaalityön yliopistotasoinen koulutus syntyi vähitellen 1940-luvulta lähtien. (Mäntysaari 2020, 51–72; Satka 2020, 15–36.)

1960-luvulla yhteiskuntamuoto oli rajussa murroksessa ja sosiaalihuolto kohtasi voimakasta yhteiskuntakritiikkiä muun muassa ihmisoikeuksien loukkauksista. Kritiikin kohteena olivat myös tulonsiirtoihin perustuva sosiaaliturva, mikä käynnisti ei- aineellisten sosiaalipalveluiden uudistamisen. Ajan yhteiskuntakritiikissä erilaista oli se, että siihen osallistuivat niin kansalaisaktivistit järjestöineen, kuin valtiolliset toimijat komiteoissa ja eduskunnassa. Kritiikin myötä muodostui yhteinen tavoite, joka vaati sosiaalihuollon ihmiskäsityksen muokkaamista sekä valtion ja kansalaisten uudenlaista yhteistyötä. (Satka 2020, 15–36; Satka ym. 2023 9–19.)

Samalla sosiaalityön koulutus reagoi yhteiskunnallisiin muutoksiin: 1960- ja 1970-luvun taitteessa työssä korostui valtion ja yhteiskunnan edun rinnalla yksilön vapauden ja sosiaalisten oikeuksien edistäminen. Sosiaalityön koulutuskomitea uudisti sosiaalityön koulutusta ja yliopistotasoinen koulutus sitoutui tiiviisti pohjoismaisen hyvinvointivaltion syntyyn. Näin sosiaalityön kehitys pysyi tiiviissä yhteydessä yhteiskunnan palvelurakenteisiin. (Mäntysaari 2020, 15–36; Raja & Salonen 2025.)

Sosiaalityön päästessä yliopistomaailmaan, eteni sen tutkimus ja tieteellistäminen kuitenkin hitaasti. 1970-luvun alussa sosiaalityöntekijöiksi valmistuttiin alemmista korkeakoulututkinnoista, jota kutsuttiin sosiaalihuoltajatutkinnoiksi tai Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkinnosta, joka rinnastuu nykyiseen maisteritutkintoon. Kandidaatin tutkinnossa pääaineina olivat sosiaalipolitiikka tai sosiaalihuollon linja. Alalla ei kuitenkaan ollut sitovia kelpoisuusehtoja, mikä

johti siihen, että sosiaalityöntekijöinä toimivilla henkilöillä olivat usein alan ammatilliset opinnot kesken tai ne puuttuivat kokonaan. (Satka ym. 2023, 9–19.)

Sosiaalityön kelpoisuusehtoja muutettiin, minkä vuoksi sosiaalityötä tekeviä tuli kouluttaa tehtäviinsä uudestaan lisäkoulutuksilla. Samalla sosiaalityön opettajien tuli oppia hallitsemaan uusia tehtäviään sekä tuottaa alan tutkimuksen asiantuntijoina tutkimusta, joka palveli niin tieteenalan rakentumista kuin sosiaalityötä tekevien tarpeita. (Satka ym. 2023.)

1970-luvulla alkoi rakentua aika, jota kutsutaan toiseksi modernisaatioksi. Se näkyi sosiaalityössä muun muassa asiakkaan osallisuuden korostumisena. Sosiaalityön koulutuksessa akateemiseksi oppialaksi alkoi tapahtumaan suuria kehitysaskelia 1990-luvun puolivälissä, kun sosiaalityö vakiintui omaksi oppiaineekseen kuudessa yliopistossa. Vuonna 1995 käynnistynyt tohtorikoulutus loi perustan sosiaalityön merkittävälle asemalle suomalaisessa akateemisessa kentässä. (Mäntysaari 2020, 15–36; Satka 2020, 15–36.)

Samaan aikaa 1990-luvulla yhteiskuntaan ja sitä kautta sosiaalityöhön vaikutti lama, joka nosti työttömyyttä ja taittoi hyvinvointivaltion kehitystä. Laman vaikutukset pakottivat sosiaalityön asemoitumaan uudelleen, ja paikantamaan sosiaalityön tehtävää ja yhteiskunnallista roolia uudelleen. Lamavuosien seurauksena sosiaalityössä alkoi vallita enemmän yksilösuuntautuneisuus, jota on kritisoitu sosiaalityön tehtävän kannalta riittämättömänä. Sosiaalityötä on jälleen painostettu tarkastelemaan tehtäväänsä uudelleen. (Pohjola 2019.)

2000-luvulle tultaessa sosiaalityön koulutus vahvistui asemaansa, kun muut tiedekunnat alkoivat kiinnostumaan yhteistyöstä sosiaalityön oppiaineen kanssa (Nyqvist ym. 2023, 228–230). Oppiaineen vahvistumisen ja vakiintumisen myötä tieteellinen koulutus laajeni huomattavasti. 2000-luvulla Tampereen yliopistossa oli sosiaalityön alalla tiedekunnan oppiaineista suurin määrä jatko-opiskelijoita. (Sipilä ym. 2023, 100.)

Hieman myöhemmin sosiaalityön kansainvälistyminen alkoi kehittyä, kun kansainvälisiä tutkimushankkeita alkoi käynnistymään 2010-luvulla. Muiden tiedekuntien kiinnostus sosiaalityön näkökulmia kohtaan kasvoi, ja oppiaine osallistui esimerkiksi moniammatilliselle kurssille, jossa käsiteltiin erilaisia aivovammoja ja siihen liittyvää praktiikkaa. Sosiaalityön panosta kursseilla pidettiin merkityksellisenä. (Nyqvist ym. 2023, 228–243.)

Sosiaalityön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisen tarve on säilynyt ajankohtaisena. Yhteiskunnalliset muutokset sekä sosiaalityön vaikutusten seuraaminen ovat tuottaneet historian

saatossa painetta oppiaineen kehittämiseen. Nämä historialliset kehityskulut näkyvät edelleen sosiaalityön ja oppiaineen kehittymisen tarpeissa. (Karvinen-Niinikoski & Rantalaiho 2023, 296.)

2.2 Sosiaalityön koulutuksen nykytila

Tutkimukseni taustoittamisen kannalta keskeistä on kuvata koulutuksen nykytila, kun tarkastelun kohteena ovat kansanedustajien puheet alan ammatillisuudesta ja yhteiskunnallisesta asemasta. Koulutus määrittää sosiaalityöntekijöiden osaamista, tehtäväkenttää ja ammatillisia normeja. Tässä luvussa esitellään koulutuksen rakenteita ja keskeisiä osaamisalueita, jotka muodostavat sosiaalityön ammatillista osaamista ja perustaa.

Sosiaalialalla on sekä ylempiä että alempia korkeakoulututkintoja, ja monet käyvät ensin alemman, sitten ylempään korkeakoulututkintoon. Sosiaalityöntekijäksi pätevoidytään suorittamalla yhteiskunta- tai valtiotieteiden kandidaatin ja maisterin tutkinnot, joissa pääaineena on sosiaalityö. Koulutuksessa yhdistyvät tutkimukseen perustuva teoreettinen oppiminen ja käytännön työelämäkokemukset, mikä heijastaa sosiaalityön kaksijakoista luonnetta. Sosiaalityössä yhdistyvät akateeminen tieteenala ja käytännöllinen auttamistyö. Koulutuksen tavoitteena on antaa laaja-alainen teoreettinen pohja, tutkimusvalmiudet sekä perusosaaminen sosiaalityön asiantuntijatehtäviä varten. (Lähteinen ym. 2017; Valtioneuvosto 2023.)

Lisäkoulutuksena syventämään sosiaalityön ammatillisuutta tarjotaan sosiaalialan työntekijöille 70 opintopisteen laajuista erikoissosiaalityöntekijän koulutusta. Koulutusta järjestetään neljällä erikoisalalla, jotka ovat aikuissosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus, hyvinvointipalvelut, rakenteellinen sosiaalityö sekä lapsi- nuoriso- ja perhesosiaalityö, joka on jaettu kahteen opintosuuntaan: lastensuojelu tai lapsiperhe- ja nuorisososiaalityö. (Kostiainen 2024.) Näistä erikoisaloista heijastuu sosiaalialan laaja tehtäväkenttä, johon koulutuksella pyritään vastaamaan.

Avoimella yliopiston rooli sosiaalityön koulutuspolulla on merkittävä. Monilla yliopistossa sosiaalityötä opiskelevilla on aiemmin suoritettu sosionomin tai muu soveltuva tutkinto, jolloin avoimen yliopiston opetustarjonta tarjoaa reitin sosiaalityön tutkinto-ohjelmaan ja maisteriopintoihin, ja sitä kautta ammatilliseen kelpoisuuteen. Nämä ovat keskeisiä motiiveja avoimen yliopiston opintoihin hakeutuville opiskelijoille, joilla on ennestään pohjakoulutus. (Valtioneuvosto 2023.) Erilaiset koulutuspolut kuvastavat sosiaalityön kentän monimuotoisuutta ja jatkuvaa tarvetta päivittää osaamista. Nämä asiat näkyvät myös poliittisessa keskustelussa, kun pohditaan sosiaalialan ammattien kelpoisuusehtoja.

Yliopistoissa suoritettavat sosiaalityön opinnot ovat olennainen lähtökohta sosiaalityöntekijöiden ammatilliselle osaamiselle (Rajala & Salonen 2025). Sosiaalityö on myös ainoa sosiaalihuollon ammattiala, johon vaaditaan yliopistotason koulutus, mikä vahvistaa sen asemaa tiedeperustaisena ammattina ja korostaa erityislaatuisuutta suhteessa sosiaalialan muihin ammatteihin (Lähteinen ym. 2017).

Yliopistossa suoritettavat sosiaalityön opinnot koostuvat perus-, aine- ja syventävien opintojen kokonaisuuksista, joiden kautta rakennetaan kokonaisvaltaista ymmärrystä sosiaalityön tietoperustasta ja käytännöistä. Perusopinnoissa muodostetaan käsitys sosiaalityöstä yhteiskuntatieteellisenä tieteenalana ja ammatillisena toimintana. Aineopinnoissa harjoitetaan sosiaalityön teoreettisia, tutkimuksellisia ja käytännöllisiä valmiuksia. Syventävissä opinnoissa yhdistetään sosiaalityön teoriaa, käytäntöä ja tutkimusta, vahvistetaan yhteiskunnallisen työn osaamista sekä sosiaalityön asiantuntijuutta asiakkaiden, asiakasryhmien ja yhteisöjen kanssa tehtävässä työssä. Lisäksi koulutukseen kuuluu käytännön harjoittelua sekä koko koulutuksen ajan läpileikkaavasti sosiaalityön eettisiä periaatteita, ammatti-identiteetin muodostumista sekä työmenetelmällistä ja tutkimuksellista osaamista. (Lähteinen ym. 2017.)

Sosiaalityön koulutukseen pohjautuvat osaamisalueet yhteiskuntatieteellinen osaaminen, tutkimusosaaminen, eettinen osaaminen, vuorovaikutusosaaminen, työmenetelmäosaaminen, oikeudellinen osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kehittämis- ja muutososaaminen, johtamisosaaminen, rakenteellisen sosiaalityön osaaminen ilmentävät alan moniulotteista luonnetta ja yhteiskunnallista vastuuta. Sosiaalityöntekijä tarvitsee pääsääntöisesti näitä kaikkia osaamisen alueita työssään. Näiden lisäksi ammattitaitoinen työn hallinta edellyttää yleensä erityisosaamista joillakin osa-alueilla, riippuen tehtävästä ja organisaatiosta, jossa sosiaalityöntekijä työskentelee. (Lähteinen ym. 2017; Mäntysaari 2020, 51–72.) Sosiaalityöntekijältä vaadittavat moninaiset osaamisalueet ovat keskeistä tunnistaa tutkimukseni kannalta, kun tarkastelen miten kansanedustajat määrittelevät puheissaan sosiaalityöntekijöiden ammatillista ja yhteiskunnallista asemaa.

Sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen tehtävä on antaa sosiaalityöntekijöille valmiudet kriittiseen yhteiskunnalliseen ajatteluun ja reflektiivisyyteen, jotka ovat keskeisiä sosiaalisten ongelmien monitasoisessa ymmärtämisessä ja analysoinnissa (Pohjola ym. 2019). Tämä koulutuksen tuottama näkökulma erottaa sosiaalityöntekijän roolin muista sosiaalialan toimijoista ja on keskeinen, kun keskustellaan ammattihenkilölain kelpoisuusehtojen muutoksista. Voidaan pohtia, onko muilla koulutustaustoilla kykyä samanlaiseen yhteiskunnalliseen ajatteluun ja ymmärrykseen, jota yliopistokoulutuksella tavoitellaan.

Kansainvälisesti tarkasteluna suomalaisten sosiaalityöntekijöiden ammatillinen asema on vahva. Tutkimuksellinen ja käytännönläheinen sosiaalityön asiantuntemus yhdistettynä yliopistolliseen maisterikoulutukseen on turvannut suomalaisen sosiaalityön korkealaatuisuuden. Suomessa oikeus ammatinharjoittamiseen on tarkoin säädelty, ja koulutusvaatimukset ovat monia muita maita korkeammalla. (Mäntysaari 2020, 51–72; Rajala & Salonen 2025.)

Viime aikoina on keskusteltu sosiaalityön koulutuksen roolista portinvartijana sosiaalityöntekijän ammattiin. Portinvartiointi voidaan ymmärtää toimena, jolla koulutukseen hakeutuessa ja koulutuksen aikana varmistetaan, että valmistuvalla sosiaalityöntekijällä on riittävät taidot ja osaaminen toimia eettisesti kestäväällä ja ammattitaitoisella tavalla asiakkaiden, kollegojen ja yhteisöjen kanssa. Sosiaaliammattilaisille tehdyissä yhteydenotoissa on tullut ilmi, että sosiaalityön asiakkaat ovat olleet petettyinä asioidensa hoitamiseen ja kommunikointiin työntekijöiden kanssa. Portinvartioinnin yhtenä keskeisenä tavoitteena pidetään haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden suojelemista. (Mänttari-van der Kuip ym. 2024, 209–217.)

Sosiaalityön opintoihin ei ole soveltuvuuskokeita. Sosiaalityön opintoihin akateemisia valmiuksia mitataan ennakkotehtävillä tai pääsykokeilla, osa pääsee koulutukseen suoraan todistusvalinnoilla. Koulutuksen aikaiseen soveltuvuuden mittaamiseen ei ole selkeitä kriteereitä, läpinäkyviä toimintatapoja tai riittäviä resursseja. Aiheen ympärillä on noussut kysymys, voimmeko olla varmoja opiskelijoiden riittävästä osaamisesta eettisesti haastavassa työssä nykyisillä toimintatavoilla. (Mänttari-van der Kuip ym. 2024, 209–217.) Keskustelu sosiaalityön koulutuksen portinvartioinnin tarpeesta herättää kysymyksen siitä, kuinka kelpoisuusehtojen lieventämisen myötä muut soveltuvan tutkinnon suorittaneet, jotka sijoittuvat sosiaalityöntekijän tehtäviin todella hallitsevat työn edellyttämän asiantuntemuksen ja eettisen osaamisen.

Sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen yksi päätavoite on tuottaa valmiudet työskennellä tutkimustietoa soveltaen vaativissakin asiakastilanteissa, sillä tutkittuun tietoon perustuvassa sosiaalityössä voidaan kriittisesti tarkastella toimintatapoja ja menetelmiä sekä niiden tehokkuutta. Tehokas työ varmistaa asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen ja asiakkaille voidaan perustella toimia vakuuttavammin tutkimustiedon pohjalta. (Kostiainen 2024; Muurinen & Kääriäinen 2020, 73–94.)

Tutkimustiedon tarve on tiedostettu viime vuosina yhä vahvemmin ja vuodesta 2020 lähtien sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt rahoitusta yliopistotasoisille tutkimushankkeille, jotka ovat vahvistaneet sosiaalityön tutkimusperusteisuutta (Sosnet 2025 a). Ajan saatossa lisääntyneet erikoissosiaalityöntekijän koulutuksen lopputyöt sekä tohtorikoulutuksen väitöskirjat ovat myös

osaltaan lisänneet käytäntötutkimuksen määrää. (Sosnet 2025 b). Tästä huolimatta tutkimustiedon hyödyntäminen ei ole yleistynyt toivotulla tavalla, ja uudelle tutkimustiedolle on vähän tilaa kiireisessä arjessa vähäisten resurssien vuoksi. (Muurinen & Kääriäinen 2020, 73–94.)

Teorian ja käytännön yhteensovittaminen on edelleen sosiaalityössä koettu haasteelliseksi ja sosiaalityö on saanut kritiikkiä, että se ei perustu tutkimustietoon, eikä tutkimustietoa hyödynnetä tarpeeksi käytännön työssä. Toisaalta on mahdollista, että sosiaalityöntekijät osittain soveltavat tutkimukseen perustuvaa tietoa huomaamattaan ja pitävät sitä yleisenä tietona. (Muurinen & Kääriäinen 2020, 73–94.) Havainnot tutkimustiedon hyödyntämisestä korostavat koulutuksen ja tutkimustiedon merkitystä sosiaalityön laadun ja ammatillisuuden varmistajina. Samalla ne osoittavat, että haasteet tutkimustiedon soveltamisessa voivat heijastua sosiaalityöstä käytävään poliittiseen keskusteluun.

2.3 Sosiaalityön ja sosiaalityön koulutuksen kehittämisen haasteet

Sosiaalityöntekijöitä työskentelee sosiaalipalvelujen monenlaisissa tehtävissä, mikä osaltaan haastaa sosiaalityön ja sen koulutuksen kehittämistä (Mäntysaari 2020, 51–72). Kehittämisen haasteet vaikuttavat yksittäisten sosiaalityöntekijöiden osaamiseen, työyhteisöihin ja laajemmin sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän kehittymiseen, mikä tekee niiden tarkastelusta oleellista tutkimustehtävän kannalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, joka muokkasi hallinnon rakenteita ja työn tekemisen tapoja, loi uuden haasteen sosiaalityölle. Sote-uudistuksen myötä järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille kokonaan vuoden 2023 alusta. Muutos on tuonut sosiaalityölle uudenlaisia vaatimuksia ja sitä myötä korotanut koulutuksen roolia ja sen kehittämisen tarvetta. Sosiaalityön koulutusta haastaa hyvinvointialueiden monialaiset tarpeet. (Lähteinen ym. 2017; Mäntysaari 2020, 51–72; Pohjola ym. 2019; Valtioneuvosto 2023.)

Sote-uudistuksen myötä työn yhdeksi keskeisistä haasteista on noussut sosiaali- ja terveystalveluiden yhteistyön toteuttaminen. Asiakkaiden tarpeiden mukainen ja joustava palveluiden toteutus edellyttävät tiivistä yhteistyötä ja jaettua näkemystä alojen välillä. Yhteistyö vaatii laajaa osaamista ja kykyä toimia moniammatillisessa ympäristössä. Tämä korostaa tutkimukseen perustuvan koulutuksen merkitystä. (Kostiainen 2024.)

Hyvinvointialueuudistuksessa sosiaalisten näkökulmien huomioimisen on todettu jäävän terveydenhuollon varjoon (Pohjola ym. 2019). Tämä asetelma on sosiaalityön ja tämän tutkimuksen

kannalta tärkeä tunnistaa, sillä se kuvastaa, miten sosiaalityöhön asennoidutaan suhteessa muihin sote-alan toimijoihin. Uudistuksen myötä ilmi tulevat asenteet eri sote-alan ammatteja kohtaan voivat paljastaa yhteiskunnallisia asenteita.

Sosiaalityö on aina aikaan ja paikkaan sidottua. Uudistuksen kautta tulevat työympäristössä jatkuvat muutostilanteet muuttavat tehtäväkuvia ja sitä kautta koulutustarpeita. (Lähteinen ym. 2017.) Hyvinvointialueuudistus osoittaa, miten laajasti muutokset vaikuttavat työhön ja koulutukseen.

Sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuden kehittäminen edellyttää täydennyskoulutuksia, jotka vastaavat alan muuttuviin tarpeisiin. Asiantuntijuutta kehittävät koulutuspolut vaativat yhteistyötä koulutuksen ja alan työnantajien kanssa. Tarvetta koulutuksen kehittämiseksi tai lisäkoulutukselle on tunnistettu erityisesti aikuissosiaalityön, päihde-, riippuvuus- ja mielenterveysosiaalityön, vammaissosiaalityön ja gerontologisen sosiaalityön aloilla. (Kostiainen 2024.)

Sosiaalityöntekijän ammattirooli on lailla määritelty. Sosiaalityöntekijöiden laissa määritellyt koulutus- ja osaamisvaatimukset ovat keskeisiä, kun pohditaan, miten kelpoisuusehtojen muuttaminen vaikuttaa ammatin asiantuntijuuteen ja yhteiskunnalliseen asemaan. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015 9 §) velvoittaa

”sosiaalityöntekijää vastaamaan sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen tuen ja palvelujen tarpeeseen vastaavasta sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyöstä sekä sen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. Sosiaalityöntekijä vastaa lisäksi sosiaalihuollon palvelujen antamisesta ja päätöksenteosta sen mukaan kuin muualla laissa erikseen säädetään.” (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Lainsäädäntö tuo omat veloitteensa kouluttautumiselle ja sitä kautta koulutuksen kehittämiseksi. Laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015 5 §) säädetään

”sosiaalihuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Sosiaalihuollon ammattihenkilön työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammattihenkilö saa työssään tarvittavan perehdytyksen ja että hän voi osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.” (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen muutokset haastavat työelämää ja koulutusjärjestelmää, ja näin muodostavat alalle jatkuvan oppimisen tarpeen. Jatkuvan oppimisen tavoitteina on helpottaa työntekijöiden sopeutumista muutoksiin työelämässä ja varmistaa mahdollisuudet osaamisen kehittämiseen koko työuran ajan. Osaamistarpeiden muuttuessa perustutkinnosta saatu osaaminen ei riitä, vaan tarvitaan joustavia täydennyskoulutuksen ja urapolkujen muotoja, jotka vastaavat sekä yksilön että työelämän tarpeisiin. (Kostiainen 2024.) Sosiaalityössä tämä on keskeistä, kun työn sisältö, vastuut ja menetelmät elävät jatkuvassa muutoksessa (Lähteinen ym. 2017).

Sosiaalialalla on ollut pitkään vajetta osaavasta henkilökunnasta koko maan laajuisesti. Pula pätevistä työntekijöistä on toistuva huolenaihe työn kentällä sekä poliittisessa keskustelussa. Moni työelämässä oleva sosiaalityöntekijä pohtii alan vaihtoa ja kokee haasteita työssä jakamisessa, sillä työn muutosvaiheet ja työntekijäpula kuormittavat työntekijöitä. (Mänttari-van der Kuip ym. 2024.) Työntekijäpula lisää painetta politiikan kentälle keksiä ratkaisuja sosiaalityön veto- ja pitovoiman lisäämiseksi. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain uudistuksessa väljennettiin sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtoja. Yhtenä perusteluna esitettiin uudistuksen vaikutukset työvoimapulan helpottamiseksi. (Talentia 2024; Lähteinen ym. 2017.)

Yksi syy osaavan henkilöstön puutteeseen on sosiaalialan pitkä koulutuspolku, jonka vuoksi työurat jäävät usein lyhyemmiksi kuin lyhyemmän koulutuksen aloilla. Lisäksi korkeakoulututkintojen koulutuspoluissa on runsaasti päällekkäisyyksiä, eikä koulutus vastaa riittävästi työelämän muuttuviin tarpeisiin. (Lähteinen ym. 2017; Valtioneuvosto 2023.) Koulutusta tulisi kehittää niin, että se huomioisi alueelliset työntekijävajeet ja tukee urakehitystä sekä yksilö- että organisaatiotasolla. Tämä vahvistaisi sosiaalityön ammatillista jatkuvuutta ja ehkäisisi osaamisen rapautumista. (Kostiainen 2024.)

Sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään monimutkaisia ja vaativia asiakastilanteita, joissa useat ilmiöt ovat kasaantuneet ja ilmiöillä on vaikeasti ennakoitavia yhteisvaikutuksia (Kostiainen 2024). Työssä kohdataan köyhyyttä, huono-osaisuutta ja osattomuuden kokemuksia, joiden vaikutukset ulottuvat syväälle ihmisten arkeen ja elämänhallintaan. Ammatillaisen osaamisen ytimessä on kyky ymmärtää näitä ilmiöitä yksilön näkökulmasta sekä niiden laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Juhila 2018.)

Sosiaalityön koulutuksen tulisi antaa entistä vahvemmin valmiuksia monimutkaisten ja kasautuneiden asiakastilanteiden ratkaisemiseksi. Sosiaalityön erityisosaaminen perustuu kykyyn hahmottaa laajempia kokonaisuuksia ja tunnistaa ydinongelmia, yksittäisten asioiden tai kysymysten syvällisemmän tuntemisen sijaan. (Kostiainen 2024.) Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan sosiaalityön tehtävänä ei ole ainoastaan yksilötason auttaminen, vaan myös rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen, joka on muokata ja vaikuttaa sosiaalisiin rakenteisiin. Sosiaalityön asiantuntijuus on näin ollen sekä yksilö- että rakennetason toimintaa.

Sosiaalityössä asiantuntijuus rakentuu suhteesta asiakkaaseen, sosiaaliseen toimintaympäristöön ja sosiaalisten ilmiöiden tunnistamiseen. Sosiaalityö vaatii sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välistä yhteistyötä sekä aktiivista työskentelyä muutoksen eteen molemmilta osapuolilta. Asiantuntevat sosiaalityöntekijät tunnistavat yksilöihin vaikuttavia sosiaalisia haasteita sekä tilanteiden taustalla vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä. (Kirjavainen & Hietala 2019.)

Juhila (2018) mukaan sosiaalityön kannalta keskeisiä ovat ilmiöt, jotka kohdistuvat voimakkaimmin vaikeassa elämäntilanteessa ja haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin. Näiden ilmiöiden ymmärtäminen ja niihin vaikuttaminen määrittävät sosiaalityön yhteiskunnallista tehtävää. Juhila kuvaa sosiaalityön voivan olla hyvin moninaista, esimerkiksi psykososiaalista tukea, identiteettityöskentelyä, palveluohjausta tai etsivää työtä. Yhteistä näille on pyrkimys asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden vahvistamiseen. Samalla sosiaalityöllä on yhteiskunta- ja sosiaalipoliittinen tehtävä: sen tulee tuottaa tietoa arjen todellisuudesta, palveluprosessien sujuvuudesta, saatavuudesta ja vaikuttavuudesta sekä tuoda näkyväksi yhteiskunnan haasteita ja vaikuttaa sosiaalisesti haavoittuvien elämäntilanteisiin. (Pohjola ym. 2019, luku 1.)

Sosiaalityöntekijät tarvitsevat työssään laajaa lainsäädännön osaamista ja lainsäädännön soveltamista. Sosiaalityöntekijän työssä korostuu viranomaisrooli, johon kuuluu laaja harkintavalta päätöksenteossa. Harkintavalta on sosiaalityön asiantuntijuuden ydintä, sillä se vaatii laajaa tietopohjaa, tilannekohtaista tulkintaa, eettistä pohdintaa ja yhteiskunnallisen kontekstin ymmärtämistä. Asiantuntijat käyttävät harkintavaltaa jännitteisessä tilanteessa, johon vaikuttavat lainsäädäntö, organisaatio ja taloudelliset ehdot. Harkintavallan käyttäminen edellyttää vahvaa sosiaalityön asiantuntijuutta, mikä tekee keskeiseksi kysymyksen siitä, kuka on riittävän koulutettu ja pätevä käyttämään valtaa sosiaalityössä. (Lähteinen ym. 2017; Ylinen & Ruokolainen 2019.)

Sosiaalityö on monin tavoin poliittista toimintaa. Sen ytimessä ovat yhtä aikaa yksilön hyvinvointiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin keskittyvät lähestymistavat, jotka ovat jännitteessä keskenään,

koska niihin liittyvät erialiset tulkinnat sosiaalisista ongelmista ja tavoiteltavasta sosiaalisesta muutoksesta. Sosiaalityötä tehdään yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa nykyaikana yhä enemmän korostuvat uusliberalismin nousu ja eriarvoisuuden lisääntyminen. (Kokkonen 2019.) Tätä näkökulmaa vahvistaa sosiaalityön niin kutsuttu kaksoismandaatti (Raja & Salonen 2025).

Kaksoismandaatilla tarkoitetaan sosiaalityölle asetettujen tavoitteiden ristiriitaisuutta keskenään. Sosiaalityöntekijän tulisi ammattietiikkansa ja rakenteellisen sosiaalityön tehtävän mukaan haastaa eriarvoistavia yhteiskunnallisia rakenteita sekä samalla noudattaa ammatillista lainsäädäntöä ja toteuttaa yhteiskunnallisten päätösten suuntaisia toimia. Valtaosa lakisääteisen ammattipätevyyden omaavista sosiaalityöntekijöistä työllistyy hyvinvointialueen palvelujärjestelmään. Tästä syntyy ristiriita, jossa sosiaalityöntekijöiltä odotetaan yhteiskuntakriittistä otetta, samalla kun he itse toimivat kritisoimiensa yhteiskuntarakenteiden palveluksessa. (Raja & Salonen 2025.)

Kaksoismandaatin aiheuttama jännite koulutuksen ja sen yhteiskunnallisten vaatimusten välillä on johtanut keskusteluun kriittisen paradigman ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden palauttamisesta sosiaalityön keskiöön. Lisäksi halutaan haastaa uusliberalismin vaikutukset sosiaalityöhön ja sitä kautta sosiaalityön asiakaskuntaan. Uusliberaalissa yliopistokontekstissa valtio koulutuksen suurimpana rahoittajana vaatii yliopistoilta tuotannollisia ratkaisuja työntekijävajeeseen. Tästä näkökulmasta sosiaalityöntekijän koulutus on riskissä joutua tilanteeseen, jossa koulutuksen tavoitteena on ensisijaisesti pätevittää tehokkaasti yhteiskuntarakenteiden tarvitsemia sosiaalityöntekijöitä. Yliopistojen uusliberalisoituminen haastaa sosiaalityön käytäntöpoliittista tehtävää. Käytäntöpoliittisia tehtäviä ovat tutkimustiedon tuottaminen, tutkimustiedon käyttäminen vaikuttamiseen, yhteiskuntapolitiikan ja yhteisöjen kehittäminen, kansalaisten hyvinvoinnin tukeminen, eriarvoisuuden vähentäminen. Uusliberalisoituminen yliopistoissa uhkaa edellä mainittujen sivistyksellisten tavoitteiden väistymistä resurssitehokkuuden ja tulosvastuullisuuden tieltä. (Rajala & Salonen 2025.)

Sosiaalityön asiantuntijuutta on jäsenetty tietojen, taitojen ja etiikan kautta. Vaikka sosiaalityö muuttuu yhteiskunnallisten ja rakenteellisten muutosten myötä, sen vahva eettinen perusta, arvot ja etiikka pysyvät samana: ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja heikoimpien puolustaminen. Eettinen pohdinta on jatkuvasti läsnä sosiaalityön arjessa, ei vain erityisen haastavissa tilanteissa, vaan osana jokapäiväistä päätöksentekoa ja vuorovaikutusta. Työssä kohdatut tilanteet ovat monialaisia, eikä niissä voida toimia vain tiettyjen menettelytapojen tai moraalisten sääntöjen mukaisesti, jolloin laaja-alainen, kriittinen ja reflektiivinen eettinen pohdinta nousevat keskeisiksi vahvuuksiksi sosiaalityössä. (Ylinen & Ruokolainen 2019.)

Etiikka ei anna valmiita vastauksia, vaan pyrkii pohtimaan ja kyseenalaistamaan. Sosiaalityöntekijöillä on koulutuksensa kautta osaamista laaja-alaiseen eettisten kysymysten tarkasteluun, mikä vaatii rohkeutta ja syvää ymmärrystä sosiaalisista ilmiöistä. Eettinen ammatillisuus realisoituu ammatillisena osaamisena, kriittisyytenä ja taitona analysoida sosiaalista tietoa. (Pohjola 2019.) Sosiaalityöntekijä tarvitsee monitasoista, eri suuntiin risteävää osaamista, jossa yhdistyvät teoreettinen tieto, käytännön taito ja eettinen harkinta (Juhila 2018). Tätä taustaa vasten on perusteltua pohtia, miten sosiaalityöntekijöiltä odotettu eettinen osaaminen turvataan, kun sijaispätevän sosiaalityöntekijän kelpoisuusehtoja on väljennetty.

Asiantuntijuudessa on kyse myös siitä, asettuuko sosiaalityö myötäileväksi järjestelmälähtöisen palvelutehtävän toimeenpanijaksi vai järjestelmän toimintaan vaikuttavaksi asiantuntijatyöksi. Ammatilainen näkee asiakkaat kokonaisvaltaisesti omissa elämäntilanteissaan, ei irrallisina yksilöinä. Työn ytimessä on heikoimmassa asemassa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien aseman ja elinolosuhteiden parantaminen sekä ihmisten elämäntilanteiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden välisen yhteyden tunnistaminen. (Pohjola 2019.)

Sosiaalityön arvopohja voidaan nähdä usein vastakkaisena yhteiskunnan päätöksenteon taustalla vaikuttaville arvoille, joissa kansalaiset nähdään aina vain enemmän vastuullisina omasta elämästään ja ongelmiansa ratkaisemisessa (Ylinen & Ruokolainen 2019). Yhtenä sosiaalityön tehtävänä on osaltaan vaikuttaa poliittisiin arvovalintoihin ja ihmisten elämään vaikuttavaan päätöksentekoon (Pohjola 2019).

Rakenteellinen sosiaalityö on kuvattu yhdeksi sosiaalityön tärkeäksi tehtäväksi. Olennaista siinä on, että sosiaalityöntekijät tunnistavat ja ovat valmiita muuttamaan epäoikeudenmukaisuutta tai osallisuutta estäviä rakenteita. Sosiaalityö määritellään helposti virheellisesti vain asiakastyötä tekeväksi tahoksi, joka on rakenteiden sijasta tekemisissä vain arkisten ongelmien kanssa (Juhila 2018.) Tällainen ajattelutapa ja käsitys sosiaalityön roolista voi vaikuttaa, miten suhtaudutaan sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen väljentämiseen. Tämä on tutkimuksen kannalta keskeinen kysymys. Juhilan (2018) mukaan sosiaalityössä on aina mukana myös rakenteelliset kysymykset.

Pohjola (2019) painottaa sosiaalityön olevan yhteiskunnallista työtä, mikä tarkoittaa työn muuttuvan yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten mukana. Yksi sosiaalityötä merkittävästi haastava tekijä on jo pidempään jatkunut eriarvoisuuden kasvu. Kasvavaa eriarvoisuutta ruokkivat köyhyys, pitkäaikaistyöttömyys, syrjäytyminen, sosiaalisten erojen kasvu ja mielenterveyden ongelmat.

Sosiaalityössä kohdataan yhteiskunnan heikommassa asemassa olevia ihmisiä, eikä nykyisessä tehokkuuteen ja tuottavuuteen perustuvassa asenneilmapiirissä ole helposti sijaa yhteiskunnan heikompiensaisten auttamiselle. Kansainvälisen ideologisen muutoksen myötä sosiaalityö joutuu puolustamaan entistä kovemmin auttamistehtäväänsä. (Pohjola ym. 2019.)

Sosiaalityöntekijät kokevat, etteivät he pysty toteuttamaan tehtäväänsä eriarvoisuuden ja huono-osaisuuden vähentäjinä rakenteellisella tasolla, ja usko mahdollisuuksiin vaikuttaa sosiaalityöntekijänä yhteiskunnallisiin asioihin heikkenee saadun työkokemuksen myötä. Sosiaalityöntekijät kokevat myös, että koulutus ei anna riittävästi valmiuksia rakenteellisen sosiaalityön tekemiseen. (Rajala & Salonen 2025.)

Tulevaisuudessa sosiaalityön kenttään heijastuvat ja palvelun tarvetta kasvattavat väestön ikääntyminen, maahanmuuton kasvu, pandemiat sekä työelämän vaatimusten lisääntyminen. Digitalisaatio voi tuoda muutoksia, johon liittyy syrjäyttäviä mekanismeja. Lisäksi globaalit kysymykset, kuten kestävä kehitys ja ilmastonmuutos vaikuttavat sosiaalityön koulutukseen ja sen vaatimukseen. (Kananoja 2020, 9–10; Lähteinen ym. 2017; Mäntysaari 2020, 51–72; Valtioneuvosto 2023.)

Sosiaalityölle asetetaan tavoitteita erityisesti valtiolta ja hyvinvointialueelta käsin, jolloin koulutuksessa korostuu sosiaalialan tieteenalan sijasta ammatillinen pätevytyminen. Sosiaalityön yliopistokoulutuksen asema yliopistossa nähdään epävarmana, jos se painottuu ensisijaisesti ammattipätevien sosiaalityöntekijöiden tuottamiseen, sillä sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehdot altistuvat säännöllisesti yhteiskunnallisten päätöksentekijöiden kyseenalaistukselle. Sosiaalityön tieteenalan vahvuutena tulisi säilyä sen yhteiskuntakriittinen tehtävä, ja kyky tarkastella ja haastaa rakenteita, jotka ylläpitävät eriarvoisuutta. (Rajala & Salonen 2025.) Näkemys kuka on pätevä tekemään sosiaalityötä, kytkeytyy suoraan siihen, millaisena sosiaalityö ymmärretään: vaativana asiantuntijatyönä vai käytännönläheisenä palvelutyönä. Tämä heijastuu poliittiseen keskusteluun siitä, kuinka turvataan työn kriittinen ja eettinen perusta, jos sosiaalityötä voivat tehdä muutkin kuin sosiaalityön koulutuksen saaneet ammattilaiset.

2.4 Sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja lainsäädännöllinen kehys

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) tuli voimaan 1.3.2016, ja sen voidaan katsoa olleen merkittävä edistysaskel sosiaalityön ammatillistumisessa. Laissa säädetään oikeudesta toimia sosiaalihuollon ammattihenkilönä. Lain tarkoituksena on turvata asiakasturvallisuus ja varmistaa sosiaalihuollon asiakkaan oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun. Sosiaalihuollon

laillistetuista ammattihenkilöistä vain sosiaalityöntekijältä edellytetään yliopistotasosta koulutusta, mikä korostaa alan tietoperustan ja asiantuntijuuden merkitystä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Lähteinen ym. 2017.)

Laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015 7 §) säädetään oikeudesta harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia Suomessa suoritetun koulutuksen perusteella seuraavasti

”Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle, joka on suorittanut Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä.”

Ennen lakimuutosta sosiaalityöntekijän sijaisena saattoi toimia opiskelija, joka oli suorittanut perus- ja aineopinnot sekä harjoittelun. Vuoden 2025 alussa voimaan tullut muutos kuitenkin väljensi vaatimuksia tilapäisesti toimivien sosiaalityöntekijöiden osalta. (Koskiluoma 2025.)

Lakiuudistuksen myötä laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 12 §:ssä säädetään oikeudesta toimia tilapäisesti sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön tehtävissä seuraavasti:

”Sosiaalityöntekijän tehtävissä voi tilapäisesti toimia enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. Oikeus toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä enintään vuoden ajan on myös henkilöllä, joka on suorittanut sellaisen soveltuvan yliopistossa suoritetun yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, johon on sisältynyt tai jonka lisäksi on suoritettu hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelu taikka jolla on soveltuvan yliopistossa suoritetun yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon ja sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva henkilö toimii laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena.”

“Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivalla henkilöllä ei ole sosiaalityöntekijälle säädettyä oikeutta päättää kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta tai siihen liittyvistä toimenpiteistä.”

“Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu määräaika voidaan ylittää enintään vuodella kerrallaan, jos se on välttämätöntä asiakasturvallisuuden ja palveluiden saatavuuden tai jatkuvuuden kannalta taikka muusta erityisestä syystä.”

(Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015)

Lainmuutos merkitsee käytännössä sitä, että sosiaalityöntekijän tehtäviä saa tilapäisesti hoitaa aiempaa väljemmin ehdoin. Aiemmin tehtävään vaadittiin sosiaalityön pääaineopinnot ja harjoittelu, mutta muutoksen myötä myös muiden soveltuvien alojen tutkinnon suorittaneet voivat tietyn edellytyksin toimia sosiaalityöntekijän tehtävissä. Samalla mahdollistettiin määräajan jatkaminen erityisistä syistä, kuten palvelujen saatavuuden ja asiakasturvallisuuden turvaamiseksi. (Pehkonen & Lähteinen 2024; Talentia 2024.)

Lakimuutoksen tavoitteena oli helpottaa sosiaalityöntekijäpulan aiheuttamaa resurssipulaa ja varmistaa palveluiden jatkuvuus, mutta sen seuraukset sosiaalityön ammatillisuuden ja asiantuntijuuden näkökulmasta herättivät keskustelua. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet jätti eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle asiantuntijalausannon hallituksen esityksestä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamiseksi. Lausunnossa Sosnet vastustaa hallituksen esitystä ja korostaa, että avoimessa yliopistossa tai sivuaineena suoritettavat opinnot eroavat tosiasiallisesti pääaineopinnoista laajuudeltaan ja sisällöltään. Verkoston näkemyksen mukaan lakimuutos vaarantaisi asiakasturvallisuutta ja väheksyisi sosiaalihuollon asiakkaita sekä työntekijöitä tilanteessa, jossa vaatimukset sosiaalityöntekijöiden laajalle osaamiselle ovat vain lisääntyneet. (Pehkonen & Lähteinen 2024.)

Lausunnossa tuodaan esiin, että sosiaalityötä opiskelevien motivaatio saattaa tutkinto valmiiksi ja hankkia oikeus toimia sosiaalityöntekijänä on lisääntynyt merkittävästi sen jälkeen, kun Valvira tarkensi kesällä 2023 ammattihenkilölain 12 §:n tulkintaa. Sosnetin mukaan esitys ei lisää opiskelijoiden halua saattaa opintoja loppuun, vaan pikemminkin heikentää tätä motivaatiota. Muutos ei myöskään edesauta koulutuksen kehittämistä. (Pehkonen & Lähteinen 2024.)

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTIINEN VIITEKEHYS JA KONTEKSTI

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi toimii tämän tutkimuksen viitekehyksenä ja tutkimusmenetelmänä toimivan diskurssianalyysin teoreettisena pohjana. Konstruktionistisen näkemyksen mukaan kieli ei ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan myös tuottaa sitä (Burr 2015, 75–94). Eli se, miten ihmiset kollektiivisesti ajattelevat ja viestivät maailmasta, muokkaa myös sosiaalista todellisuutta (Elder-Vass 2012, 3–14). Tässä tutkimuksessa kansanedustajien käyttämä kieli voidaan nähdä todellisuutta ja sosiaalisia rakenteita luovana voimana, jolla on monenlaisia käytännön seurauksia. Poliittisessa puheessa rakentuvat käsitykset vaikuttavat siihen, millaista politiikkaa puheen kohderyhmälle suunnitellaan toteutettavaksi ja millaisia ratkaisuja palvelujärjestelmissä kehitetään (Pulkki & Tynkkynen 2016).

Todellisuus ei konstruktionistisessa näkökulmassa jäsenny kieleen yksiselitteisesti, vaan sitä versioidaan kielellisillä valinnoilla (Burr 2015, 75–94). Todellisuutta ei siis nähdä objektiivisena ja muuttumattomana, vaan merkitykset rakentuvat kielen ja vuorovaikutuksen kautta. Sosiaalisessa konstruktionismissa kiinnostuksen kohteena ovat kulttuuriset merkitykset, ei yksilön subjektiiviset kokemukset. (Jokinen, 2024.)

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan ilmiöt, joiden on yleisesti ajateltu määräytyvän kiinteästi luonnonlakien mukaan, ovatkin kulttuurisidonnaisia tai historiallisesti spesifisiä. Erilaiset toimijat antavat kokemuksilleen sosiaalisia merkityksiä. (Weinberg 2014, 1–23.) Kielenkäyttö on näin itsessään todellisuutta ja kiinnostava tutkimuskohde (Burr 2015, 75–9).

Kielen käytön ajatellaan usein olevan pelkkää asioiden kuvaamista. Kaikella lausumalla kuitenkin kuvaamisen lisäksi myös tehdään jotakin, kuten syytetään, oikeutetaan ja puolustetaan (Fairlough 2010). Lausumat siis välittävät, että rakentavat todellisuutta. Tarkasteltaessa kielen käytön seurauksia tuottavaa luonnetta kiinnostus kohdistuu siihen, mitä kielen käytöllä tehdään ja tuotetaan. (Jokinen ym. 2016 a, luku 1.) Poliittisen puheen analyysissä tämä tarkoittaa, että kieli voidaan nähdä keinona vaikuttaa kuulijoihin ja ohjata keskustelua, esimerkiksi vakuuttamalla puheenvuoron agendasta (Vuori 2021).

3.2 Diskurssi

Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta kielenkäyttö ei ainoastaan heijasta olemassa olevaa todellisuutta, vaan aktiivisesti rakentaa sitä (Burr 2015, 75–94). Koska merkitykset rakentuvat kielen ja vuorovaikutuksen kautta, tämä tarjoaa lähtökodan diskurssien tutkimiselle. Keskeistä on, että kieli ja ajattelu eivät ole toisistaan erillään, vaan kieli muodostaa ajattelun perustan. Kieli tarjoaa kategorioita, joilla jaamme kokemuksemme ja annamme sille merkityksen (Burr 2015, 75–94; Fairlough 2010.) Merkityksiä voidaan luoda ja todellisuutta jäsentää monin eri tavoin, hyödyntäen erilaisia kulttuurisia puhetapoja eli diskursseja (Jokinen, 2024). Seuraavaksi tarkastelen diskurssin käsitettä, joka yhdessä sosiaalisen konstruktionismin kanssa luo tutkimuksen analyysin teoreettisen kehyksen.

Sosiaaliteoreetikot ovat korostaneet diskurssien merkitystä sosiaalisen maailman muovaajana ja sosiaalisten ilmiöiden rakentajina. Diskurssit nähdään tapana jäsentää maailmaa, tai jotakin sen osaluuetta ja niiden voidaan ajatella muodostavan ja rakentavan käytännön merkitykselliseksi. (Elder-Vass 2012, 143–158.) Diskurssit säätelevät maailmankuvaa sekä ymmärrystä asioista ja tapahtumista. Kielenkäyttö ei ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan muodostaa sen. Käyttämämme puhe antaa asioille ja ilmiöille uusia merkityksiä sekä rakentaa, järjestää ja muuntaa sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Kielen avulla annamme merkityksiä niille asioille, joista puhumme tai kirjoitamme. (Burr 2015, 1–79; Jokinen 2024; Jokinen ym. 2016, luku 1.)

Monet yhteiskunnalliset jaot, joita pidämme selvinä ovat syntyneet ihmisten luomina tulkintoina ja merkityksinä. Diskurssi ei ole kielenkäyttöä tai yksittäisiä mielipiteitä, vaan viittaa kielen ja käytäntöjen kokonaisuuteen, joka muokkaa, mitä tapahtumat ja ilmiöt todellisuudessa ovat. Todellisuuden nähdään rakentuvan jatkuvasti ihmisten puheessa ja toiminnassa. Sosiaalinen todellisuus siis rakentuu siinä kontekstissa, jossa toimitaan. Diskurssien näkökulmasta ei ole olemassa objektiivisia totuuksia, vaan ne rakentuvat toimijoiden omien taustojen ja kokemusten kautta. (Burr 2015, 1–79; Jokinen 2024; Jokinen ym. 2016, luku 1.)

Diskurssi voidaan nähdä objektina, mutta itse asiassa se on monimutkainen joukko suhteita. Diskurssit sisältävät viestintäsuhteet ihmisten välillä, jotka kommunikoivat keskenään puhumalla, kirjoittamalla tai muulla tavoin. Suhteita on myös diskurssin ja monimutkaisten objektien välillä, kuten fyysisen maailman objektit, henkilöt, valtasuhteet ja instituutiot, jotka kytkeytyvät toisiinsa sosiaalisessa toiminnassa. Diskursseja voidaan ymmärtää analysoimalla näitä suhteiden joukkoja. (Elder-Vass 2012, 143–158; Fairlough 2010, kappale 1; Locke 2004, 1–10.)

Diskurssi itsessään ei ole tapa puhua tai kirjoittaa, vaan sisältö, eli mitä voidaan sanoa yhteiskunnassa tai tietyssä historiallisessa ajassa. Diskurssi siis rajaa ja säätelee, mitkä väitteet ja totuudet ovat mahdollisia. (Elder-Vass 2012, 143–158; Fairlough 2010, kappale 1; Locke 2004, 1–10.) Diskurssit eivät ole vain mielipiteitä tai asenteita, vaan ne heijastavat ja ylläpitävät yhteiskunnallisia valtasuhteita ja kulttuurisia merkitysjärjestelmiä. Ne viittaavat merkitysten, kertomusten, kuvien ja esitystapojen kokonaisuuteen, jonka avulla jokin ilmiö esitetään ja ymmärretään tietyllä tavalla. Eri diskurssit siis voivat esittää saman asian eri valossa. (Burr 2015, 1–79.)

Tämän tutkimuksen yhteydessä diskurssit toimivat puheen keskeisinä välineinä, joilla kansanedustajat luovat käsityksiä sosiaalityöstä, sen arvosta ja yhteiskunnallisesta asemasta. Puheessa luotujen diskurssien avulla ohjataan täysistunnon yleisön kuvaa sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehdoista.

3.3 Retoriikka ja argumentaatio

Tämän tutkimuksen toinen tutkimuskysymys hyödyntää retoriikan analyysia ja keskittyy kansanedustajien käyttämiin kielellisiin keinoihin, kun he määrittelevät sosiaalityön asemaa yhteiskunnassa. Nykyään diskurssianalyysissa keskitytään yhä enemmän siihen, miten asioista puhutaan. Tämä sisältää kielenkäytön ja retoriikan tarkastelun, esimerkiksi sen, miten tiettyjen sanojen valinnat, kielikuvat ja kielelliset strategiat vaikuttavat merkityksiin. (Elder-Vass 2012, 143–158.) Jokisen ja kumppaneiden (2016b) mukaan tallennetut poliitikkojen puheet ja niistä tehdyt kirjalliset tallenteet soveltuvat hyvin retoriseen analyysiin. Samoin Vuori (2021) korostaa, että retoriikan analyysi sopii poliittisten puheiden tutkimukseen, sillä poliittisissa puheissa keskeistä on yleisön tai keskustelukumppanin vakuuttaminen.

Retoriikkaa on tapana luokitella sen perusteella, mihin huomio kielenkäytössä suunnataan. Retoriikka voidaan luokitella puheiden ja esitysten retoriikkaan, argumentoinnin retoriikkaan sekä kielikuvien retoriikkaan. Argumentointi kiinnittää huomiota kielenkäyttöön, jonka avulla yritetään muuttaa tai vahvistaa kuulijoiden näkemyksiä (Palonen & Summa 1996, 10–11.) Kielenkäytön ei oleteta kertovan faktaa, vaan keskitytään asioiden argumentointiin. Argumentointi nähdään sosiaalisena toimintana, jolla pyritään pääsääntöisesti oman agendan puolustamiseen ja vahvistamiseen, ja samalla pyritään yleensä kritisoimaan ja heikentämään vastapuolen argumentointia. Voidaan ajatella, että argumentoinnissa esitetään väitteitä, taivutellaan, kritisoidaan, oikeutetaan, kätketään tai tuodaan esiin asioita. (Jokinen 2016b, 126–130.) Tutkimuksessani kiinnitän huomion argumentointiin, jonka

avulla kansanedustajat puolustavat omaa agendaansa sekä muokkaavat sosiaalityön asemaa ja arvoa yhteiskunnassa.

Argumentit koostuvat väitteestä ja perustelusta, ja niiden tehtävä on vahvistaa väitteen uskottavuutta. Ne vastaavat siihen, miksi lukijan tai kuulijan tulisi asettua väitteen kertojan puolelle, eli olla samaa mieltä väitteen kanssa. Argumentit ovat tilannesidonnaisia: sama väite voidaan eri tilanteissa tulkita eri tavoin, ja sama ilmaisu saattaa joissain yhteyksissä muodostaa argumentin, toisissa ei (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006 19–30.) Argumentin tehtävä on tukea väitettä, joka puolestaan edustaa sitä, mihin kuulijat halutaan vakuuttaa (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2011, 60.)

Argumentoinnilla yritetään lisätä tai vähentää jonkin väitteen uskottavuutta. Argumentoinnilla on aina määritelty tai määrittelemätön yleisö, jonka hyväksyntä pyritään saavuttamaan ja johon puhuja haluaa argumentoinnillaan vaikuttaa. (Summa 1996, 52–73.) Argumentointi koostuu keinoista, joilla omat näkemykset, käsitykset ja pyrkimykset tehdään uskottavaksi ja samalla pyritään sitouttamaan kuulija niihin. Puhuja pyrkii saamaan puheen yleisön omalle puolelleen eli kannattamaan omaa mielipidettään tai ehdotustaan (Leiwo & Pietikäinen 1996, 95–102), aivan kuten poliittisessa keskustelussa usein pyritään tekemään (Kyösti 2011; Pulkki & Tynkkynen 2016).

3.4 Eduskunnan täysistunnot poliittisen vuorovaikutuksen foorumina

Diskurssianalyyssissa tapahtumatilannetta kutsutaan kontekstiksi. Konteksti samaan aikaan rajoittaa, mutta myös mahdollistaa puheen tapoja ja laajuutta (Pulkki & Tynkkynen 2016). Tämän tutkimuksen aineistossa poliitikot puhuvat lakialoitteesta, jossa tilapäisesti toimivien sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtoja haluttiin väljentää. Lakialoitteesta keskustellaan eduskunnan täysistunnoissa, jotka ovat keskeinen foorumi, jossa kansanedustajat käsittelevät lainsäädäntöä ja keskustelevat ajankohtaisista yhteiskunnallisista kysymyksistä. Eduskunnassa käyty puhe muokkaa yhteiskunnallisia aiheita vaikuttamalla lainsäädäntöön ja yleiseen kiinnostukseen. (Eduskunta 2025 a; Eduskunnan työjärjestys 40/2000; Ristilä & Elo 2023.)

Täysistunnot pidetään eduskunnan työtilanteen mukaan, yleensä eduskunta kokoontuu täysistuntoon neljä kertaa viikossa. Lakiehdotuksen sisältävä asia etenee täysistunnossa valiokunnan mietinnön pohjalta kaksivaiheiseen käsittelyyn. (Eduskunta 2025 a; Eduskunnan työjärjestys 40/2000.) Eduskunnalla instituutiona ja sitä kautta eduskunnassa käytävällä keskustelulla on omat erityispiirteensä verrattuna muissa instituutioissa käytävään keskusteluun tai arkikeskusteluun. Verrattuna mediassa käytävään reaktiiviseen puheeseen, institutionaalinen poliittinen puhe on agendavetoisempaa. Puhe kytkeytyy hallituksen tai lakiesityksen käsittelyyn, joka sitoo puhetta

puolueen agendaan sekä jaksottaa puhetta ajallisesti. Verrattuna analyttiseen ja hajautuneempaan ammatilliseen tai tieteelliseen puheeseen, poliittista puhetta ohjaavat tavoitteet tuottavat selkeitä kategorioita ja perusteluita lainsäädännön tueksi (Pulkki & Tynkkynen 2016; Raevaara ym. 2001, 11–38; Ristilä & Elo 2023.)

Eduskunnalla on omat normit ja säännöt, jotka ovat vakiintuneet osaksi yhteiskunnan todellisuutta. Institutionaaliossa toiminnassa vuorovaikutukseen kuuluu institutionaalisia tehtäviä ja käsityksiä siitä, kuinka tehtäviä tulisi suorittaa. Vuorovaikutuksen osanottajat toimivat erilaisissa rooleissa, jotka voivat määräytyä heidän ammattinsa, asemansa tai tilannekohtaisen tehtävän perusteella. Osallistujat ottavat puheessaan huomioon ammatillisen käyttäytymisen normistot ja instituution sisäiset toimintaperiaatteet. Puhetta ei voi tarkastella irrallaan sen poliittisesta, lainsäädännöllisestä ja sosiaalisesta kontekstista, jotka muokkaavat sanavalintoja ja retorisia keinoja. (Raevaara ym. 2001, 11–38.)

Täysistunto on eduskunnan ainoa julkinen areena, jossa eri eduskuntaryhmien tavoitteet, näkemykset ja perustelut tulevat avoimesti julki. Täysistuntopuheet ja aloitteet ovat eduskuntatyön näkyvin osuus. Julkisuudella on vaikutusta puheeseen ja täysistuntopuheen yleisö on laaja. Täysistunto on julkisuutensa vuoksi kutsuttu eduskunnan mediafoorumiksi, jossa on mahdollisuus muiden tavoitteiden lisäksi saada suuren yleisön sekä median huomiota omalle agendalle. (Kyösti 2011, 98–106; Zareff 2024.)

Puhe, joka suunnataan julkiselle yleisölle, esitetään ja argumentoidaan eri tavalla, kuin puhe suljettujen ovien takana. Täysistunnoissa kansanedustajat eivät puhu ainoastaan kollegoille, vaan he puhuvat samalla laajemmalle yleisölle, medialle ja äänestäjille. Täysistuntopuheen yleisönä voidaan siis pitää mediaa, potentiaalista kannattajaa tai äänestäjää. Poliittisessa puheessa, jossa on laajempi yleisö korostuvat vahvemmin moraalinen puhe, jonka tarkoituksena on vakuuttaa yleisöä (Harrikari ym. 2024; Kyösti 2011, 98–106.)

Poliittisella puheen pyrkimys vakuuttaa kuulijat ja kollegat voi aiheuttaa sen, että poliittisessa puheessa rakennetaan selkeitä ja yksinkertaistettuja ryhmiä, joiden tarpeita määritellään hyvinkin yleisluonteisesti. Tästä ilmiöstä esimerkkinä voi toimia tutkimus, jossa analysoitiin kansanedustajien puheita ikäihmisistä eduskuntakeskusteluissa Suomessa. Tutkimuksessa ikääntyneet kuvattiin yhtenäisenä joukkona ”palveluntarvitsijoita”. Tämä ilmaisu yksinkertaistaa kaikki ikääntyneet hyvin samankaltaisiksi, eikä näe heitä yksilöinä, mutta ilmaisu palvelee hyvin poliittista argumentointia. (Pulkki & Tynkkynen 2016.)

Tutkimalla eduskunnassa käytyjä puheita, voidaan nähdä, mitkä aiheet ovat hallinneet keskusteluja ja mitä asioita on pidetty tärkeänä kyseisenä ajankohtana. Eduskunnassa käyty puhe paljastaa, mitä tapahtumia yhteiskunnassa pidetään tärkeänä sekä minkälaisia muutoksia ja kehityskulkuja yhteiskunnallisesti tärkeät aiheet käyvät läpi. Voidaan ajatella, etteivät ilmiöt ole poliittisia luonnostaan, vaan ne tulkitaan poliittisiksi esimerkiksi käsittelemällä niitä eduskunnassa. Täysistuntokeskustelut voidaan ymmärtää jonkin ilmiön tai asian politisoitumisena. Kysymys tai asia avataan poliittiseksi keskusteluksi, kun se otetaan käsittelyyn täysistuntokeskustelussa. (Ristilä & Elo 2023.)

Eduskunnan täysistunnoissa käyty puhe on merkityksellinen tutkimuskohde, sillä se heijastaa poliittisia agendoja sekä muokkaa aktiivisesti käsityksiä sosiaalisista ilmiöistä ja ammateista (Pulkki & Tynkkynen 2016; Raevaara ym. 2001, 11–38; Ristilä & Elo 2023). Tämä tekee täysistuntokeskusteluista sopivan aineiston sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman ja kielellisten keinojen tarkastelulle.

4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja aineisto

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella diskurssianalyysin keinoin, millaisena sosiaalityön rooli yhteiskunnassa rakentuu kansanedustajien puheissa sekä millaisin retorisin keinoin he muovaavat sosiaalityön asemaa poliittisessa keskustelussa.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että poliitikkojen käyttämä kieli luo sosiaalisia rakenteita, paljastaa poliittisia linjauksia ja arvovalintoja. Kielenkäytön on havaittu vaikuttavan muun muassa siihen, millaisia odotuksia palveluille asetetaan ja miten aktivointipolitiikkaa suunnataan. (Pulkki & Tynkkynen 2016; Harrikari ym. 2024; Raitakari ym. 2019.)

Näiden havaintojen valossa on tärkeää tutkia, miten politiikassa puhutaan sosiaalityöstä ja millaisia merkityksiä sosiaalityölle annetaan eduskuntakeskusteluissa. Tarkastelu syventää ymmärrystä sosiaalityön yhteiskunnallisesta asemasta ja kielellisestä rakentumisesta.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia diskursseja kansanedustajat tuottavat sosiaalityön roolista yhteiskunnassa?
2. Millaisin retorisin keinoin kansanedustajat rakentavat sosiaalityön asemaa poliittisessa keskustelussa?

Ensimmäinen kysymys keskittyy puheen sisältöihin ja diskurssien pääpiirteisiin, kun toinen kysymys avaa retorisia keinoja ja niiden vaikutuksia sosiaalityön aseman muotoutumiseen poliittisessa keskustelussa. Analyysin tavoitteena on tunnistaa, kuinka kansanedustajat määrittelevät sosiaalityön eduskuntapuheessa sekä tunnistaa niitä retorisia keinoja, joita kansanedustajat käyttävät puhuessaan sosiaalityöstä.

Tutkimusaineistona toimii eduskunnan täysistuntojen 12.11. ja 19.11.2024 pöytäkirjat, joilla käsitellään hallituksen esitystä eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 §:n muuttamisesta. Yhteensä aineisto sisälsi 56 puheenvuoroa.

Aineisto on rajattu käsittelemään tiettyä teemaa. Täysistunnoissa käsitellään hallituksen esitystä, jossa tilapäisesti toimivien sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtoja haluttiin väljentää. Tarkoitus ei

ole yleistää kaikkea poliittista puhetta sosiaalityöstä, vaan tarkastella tätä lain muuttamiseen liittyvää keskustelua, joka tarjoaa ajankohtaisen ja suoraan tutkimuskysymyksiin liittyvän aineiston, jossa poliittiset päättäjät ottavat kantaa sosiaalityöhön, sen arvoon ja asiantuntijuuteen. Eduskunnan täysistunnoissa käytyyn keskusteluun liittyy institutionaalisia erityispiirteitä, joita on käsitelty aiemmin luvussa 3.3.

Aineistoksi valitsin täysistuntojen pöytäkirjat nauhoitusten sijaan niiden luotettavuuden ja käytettävyyden vuoksi. Täysistunnot lähetetään suorina eduskunnan verkkolähetyksinä verkkopalvelussa, lähetysten jälkeen videotallenteet ja pöytäkirjat julkaistaan. Laadituissa pöytäkirjoissa dokumentoidaan asioiden käsittely, tehdyt päätökset ja puheenvuorot alkuperäistä sisältöä ja ilmaisutapaa vastaavasti. (Eduskunta 2025 b.) Pöytäkirjat ovat siis valmiiksi saatavana julkisina ja virallisina litteroituina dokumentteina.

Nauhoitteista olisi saatavilla lisäinformaatiota esimerkiksi äänenpaineista, mutta tutkimuksen tehtävän näkökulmasta sanallinen ilmaisu ja diskurssien tarkastelu ovat keskiössä. Tekstiaineistoista on saatavilla yksityiskohtia, jotka liittyvät muun muassa sanavalintoihin, retoristen keinojen käyttöön sekä mahdollisiin vasta-argumentteihin (Jokinen ym. 2016 6, 239). Näin ollen tekstiaineisto tarjoaa tutkimukselle olennaisen näkökulman diskurssien rakentumiseen ja retoristen keinojen analysointiin.

4.2 Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä

Diskurssianalyysiä ei luonnehdita suoraan selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan enemmänkin väljäksi teoreettiseksi viitekehykseksi. Tutkimusongelmasta ja -asetelmasta riippuu, kuinka merkittävässä asemassa diskurssianalyysin teoreettiset lähtöoletukset ovat. (Jokinen ym. 2016 a, luku 1; Suoninen 2021.)

Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysin avulla tarkastellaan, miten kansanedustajat rakentavat sosiaalityön asemaa poliittisessa keskustelussa sekä millaisin retorisin keinoin tätä rakentumista toteutetaan. Menetelmän valintaan vaikuttaa sen soveltuvuus kielen ja sosiaalisen todellisuuden vuorovaikutuksen analysointiin, sillä tutkimuskysymys kohdistuu juuri näihin ilmiöihin. Diskurssianalyysi tarjoaa välineet analysoida kansanedustajien puhetta, jossa sosiaalityön asemaa ja kelpoisuusehtoja rakennetaan poliittisessa kontekstissa.

Tutkimus pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jossa analyysin keskeisenä lähtökohtana on kielen merkityksiä ja seurauksia tuottava ominaisuus. Kielen ei katsota vain kuvaavan maailmaa, vaan myös aktiivisesti rakentavan ja ylläpitävän sosiaalista todellisuutta. Kielenkäytön kautta ihmiset

merkityksellistävät ja muovaavat kohteet, joista he puhuvat. (Jokinen ym. 2016 a, luku 1; Suoninen 2021.)

Diskurssianalyysi perustuu näkemykseen, jonka mukaan kieli ja sen käyttö muotoutuvat sosiaalisina prosesseina ja toimintoina, jotka rakentavat todellisuutta. Ihmisten ajatellaan muuttavan tai uusintavan kulttuuria kieltä käyttäessään. Diskurssianalyysin avulla pohditaan, miten asioita tehdään ymmärrettäväksi kielenkäytön avulla. Perusajatuksena on, että sama ilmiö, teko tai asiantila voidaan hahmottaa ja selittää useilla eri tavoilla. Olettamusta yhdestä ainoasta totuudesta pidetään näin ollen puutteellisena. (Jokinen ym. 2016 b, luku 1.)

Diskurssianalyysissa kieli tai kielen käyttö ei ole todellisuuden kuva. Analyysissa on tarkoitus rakentaa kuvauksia siitä, miten sosiaalista todellisuutta on rakennettu ja miten sitä edelleen rakennetaan. Merkityssystemit eivät rakennu yksittäisistä ihmisistä, vaan osana sosiaalisia käytäntöjä. Diskurssianalyysi tarkastelee, miten puhujat vuorovaikutuksessaan rakentavat yhdessä versioita maailmasta. Erilaisia merkityssystemejä voidaan kutsua diskursseiksi, jotka rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja uudelleen luovat vallitsevaa sosiaalisesti rakentunutta todellisuutta. (Hibberd 2005, 4; Jokinen ym. 2016 a, luku 2; Suoninen 2021.)

4.3 Retoriikan analyysi

Tämän tutkimuksen toinen tutkimuskysymys hyödyntää retoriikan analyysia ja keskittyy kansanedustajien käyttämiin kielellisiin keinoihin, kun he määrittelevät sosiaalityön asemaa yhteiskunnassa. Retoriikan analyysin voidaan nähdä muodostavan oman teoreettismetodologisen viitekehjyksiensä, mutta se voidaan ymmärtää myös eräänä diskurssianalyysin suuntauksena (Vuori 2021). Nykyisissä diskurssianalyysissä huomio kohdistuu yhä enemmän siihen, miten puhutaan, esimerkiksi siihen, kuinka sanavalinnat, kielikuvat ja kielelliset strategiat vaikuttavat merkitysten rakentumiseen (Elder-Vass 2012, 143–158).

Jokisen ja kumppaneiden (2016b) mukaan tallennetut poliitikkojen puheet ja niistä tehdyt kirjalliset tallenteet ovat retoriseen analyysiin hyvinkin sopivia aineistoja. Samoin Vuori (2021) korostaa, että retoriikan analyysi sopii poliittisten puheiden analyysiin, sillä poliittisissa puheissa korostuu yleisön tai keskustelun toisen osapuolen vakuuttaminen.

Diskurssianalyysissa retoriikka korostaa erityisesti sosiaalisia suhteita, joita tekstissä rakentuu puhujan ja hänen yleisönsä välille. Retoriikka voidaan nähdä myös argumentaation retoriikkana, jossa keskiössä ovat argumentaatiot eli asioiden perustelut. Argumentaatioilla yritetään vakuuttaa puheen

yleisö. (Vuori 2021.) Tämä lähestymistapa soveltuu hyvin tutkimukseni tavoitteeseen, sillä poliittisessa puheessa pyritään vakuuttamaan kuulijat oman kannan tärkeydestä ja vaikuttamaan heidän käsityksiinsä, jopa toimintaansa (Vuori 2021).

Analyysissa keskitytään tarkastelemaan kielellisiä prosesseja siitä näkökulmasta, kuinka puhuja yrittää saada oman todellisuutensa version vakuuttavaksi ja kannatettavaksi, ja miten hän pyrkii saamaan kuulijat sitoutumaan niihin. (Jokinen ym. 2016b, luku 5). Tutkimuksessa ei siis tulkita puhuttua asiaa sellaisenaan, vaan keskitytään siihen, miten ja millä keinoilla asiaa argumentoidaan. Argumentaatiota tarkastellaan tekemisenä, sosiaalisena toimintana, jolla pyritään yleensä vahvistamaan omaa asemaa ja kyseenalaistamaan vastakkaista näkökulmaa. Diskurssianalyysin käsittein tämä tarkoittaa asemointia eli sosiaalista toimintaa, jossa puhujat ottavat erilaisia positioita keskustelussa (Jokinen ym. 2016b, luku 5.)

Retorisen tarkastelun yksi ulottuvuus on suhde yleisöön. Tämä tarkoittaa sitä, että puhe rakentuu aina tietyn yleisön vakuuttamiseksi. Samat keinot argumentoida omaa asiaansa eivät välttämättä toimi eri yleisöjen kanssa. Poliittisessa keskustelussa kielenkäytön tavoitteena on usein edistää tiettyä agendaa, minkä vuoksi tietyn yleisön puhuttelu ja sen odotusten tunnistaminen ovat keskeisiä. Analyysissa voi tarkastella elävää yleisösuhdetta, jos aineisto sen mahdollistaa tai analyysissa voi huomioida ainakin kenelle puhetta suunnataan ja kenet sillä yritetään vakuuttaa. (Jokinen ym. 2016b, luku 5.)

Tutkimuksen aineiston perusteella tarkasteluun nousevat erityisesti kaksi argumentoinnin ja retoriikan keinoa: asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen sekä vahvojen ilmausten ja metaforien hyödyntäminen.

Asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen tarkoittaa oman argumentaation vahvistamista esittämällä muiden tahojen olevan samaa mieltä väitteen kanssa. Näin asia ei näyttäydy vain puhujan henkilökohtaisena mielipiteenä. Keinoa vahvistaa, jos pystytään käyttämään useiden eri asiantuntijoiden lausuntoja, ja esittämään heidän olevan toisistaan riippumattomia, mutta tulevan kuitenkin asiassa samaan lopputulemaan. (Jokinen ym. 2016b, luku 5.) Kakkuri-Knuutila (2011) käyttää tästä termiä takaus. Takauksella hän tarkoittaa ilmaisua, jonka tarkoituksena on lisätä argumentaation uskottavuutta viittaamalla auktoriteettiin, esimerkiksi alan tutkijoiden esittämiin väittämiin asiasta.

Asiantuntijan lausunnolla vahvistamiseen liittyy suorien sitaattien käyttö. Lainaamalla jonkun toisen sanomista tuodaan hänet tukemaan omaa argumentaatiota. Näin asian esittäjä saa mielipiteelleen vahvistusta. Vetoaminen siihen, että joku muukin allekirjoittaa väitteen on tehokasta varsinkin silloin,

kun häntä pidetään asiassa arvovaltaisena. Tämän vuoksi käytetyt lausunnot ovat yleensä tutkimustuloksia tai riippumattomana pidettävien asiantuntijoiden lausuntoja. (Jokinen ym. 2016b, luku 5.)

Asiantuntijalausunnolla vahvistamiseen liitän myös me-retoriikan, jolla puhuja luo vaikutelman yhteisöllisyydestä ja puhuu laajemman joukon puolesta. Näin puhuja saa väitteelleen symbolista taustatukea. Me-retoriikka on yleistä poliittisessa puheessa, jossa puhuttaessa ”meistä” annetaan kuva joukosta, jolla on yhteiset tavoitteet ja päämäärät. (Jokinen ym. 2016b, luku 5.)

Toinen keino liittyy ääri-ilmaisuihin ja metaforiin. Ääri-ilmaisuilla tarkoitetaan esimerkiksi sanamuotoja: täysin, ei koskaan tai joka kerta. Ääri-ilmaisuja käyttämällä voidaan luoda mielikuvaa toistuvasta toiminnasta ja lisätä asian vakavasti otettavuutta siltä osin tai niillä voidaan luoda asioista tai tapahtumista vakavampia tai dramaattisempia kuvia. Näiden ilmaisujen tarkoituksena on vahvistaa tai heikentää niitä piirteitä, joita kuvattuun asiaan halutaan liittää. (Jokinen ym. 2016b, luku 5.) Jonkinlaisten ääri-ilmaisujen käyttöä voidaan kutsua vahvistukseksi. Vahvistuksella tarkoitetaan ilmaisujen tehostamista, kuten muodon ”moni” muuttamista muotoon ”erittäin moni” tai ”todennäköisesti” muuttamista muotoon ”erittäin todennäköisesti”. (Kakkuri-Knuuttila 2011, 256–257.)

Metaforilla asioita kuvataan jollakin muulla, kuin niiden kirjaimellisella määritelmällä. Onnistuneiden metaforien avulla voidaan asioista luoda tehokkaasti hyvinkin vahvoja mielleyhtymiä. (Jokinen ym. 2016b, luku 5.) Niiden avulla voidaan rikastuttaa ilmaisuja ja tehdä uusi ilmiö ymmärrettäväksi suhteessa johonkin ennestään tuttuun. Metaforien tehokkuus vaatii, että puhuja ja kuulijat ymmärtävät metaforan samalla tavalla. (Kakkuri-Knuuttila 2011, 258–261.)

Näin diskurssianalyysin ja retoriikan analyysin yhdistäminen tarjoavat tutkimukselle välineet vastata tutkimuskysymyksiin siitä, miten sosiaalityön asemaa rakennetaan poliittisessa keskustelussa ja millaisin retorisin keinoin kansanedustajat tätä rakentamista tuottavat.

4.4 Analyysin toteutus

Aloitin aineiston käsittelyn alustavalla lukemisella ja kontekstiin asettamisella. Luin ensin kaikki puheenvuorot läpi saadakseni yleiskuvan aineistosta. Seuraavalla lukukerralla tein aineistoista muistiinpanoja. Keskityin siihen, mistä sosiaalityöhön liittyvistä aihealueista puhutaan ja kirjasin toistuvia teemoja.

Seuraavaksi lähdin tarkastelemaan aineistoa tarkemmin, ja aloitin aineiston koodaamisen. Koodaamista voidaan pitää työvaiheena, jolla jokainen laadullisen tutkimuksen aineiston käsittely alkaa. Koodaamista käytetään apuna aineiston alustavassa läpikäynnissä ennen varsinaista analyysiä. Koodaamisessa aineiston osia ryhmitellään joidenkin tiettyjen ominaisuuksien mukaan. Koodaamisella pyritään yksinkertaistamaan aineistoa ja saada se käsiteltävämpään muotoon varsinaista analyysia varten. (Juhila 2021.)

Laadullista aineistoa voi koodata useista perspektiiveistä. Aineiston koodaaminen pohjautuu tutkijan tekemiin valintoihin. Yhdessä tutkimuksessa ei ole mahdollista koodata koko aineistoa, ja aineiston koodaamista ohjaavat tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. Koodaamisen aikana syntyvät luokat ja alaluokat eivät löydy sellaisenaan aineistosta, vaan tutkija tekee ne koodauksen aikana. Luokat ovat joustavia ja ne muuttuvat koodauksen ja analyysin edetessä. (Juhila 2021.) Valitsin aineiston osia koodattavaksi sen mukaan, miten ne liittyivät tutkimuskysymyksiini eli diskurssien sisältöihin ja retorisiin keinoihin. Koodauksen edetessä aineistosta alkoi erottua toistuvia teemoja, joista muodostui luokkia ja alaluokkia.

Ensin tarkastelin koodaamaani aineistoa ensimmäisen tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Erotin tekemistäni luokista toistuvia tapoja puhua sosiaalityöstä, ja rakensin niiden pohjalta diskursseja. Diskurssien analyysissä keskityin kuvaamaan diskursseissa tuotettua puhetta sekä etsin puheen keskeistä tarkoitusta. Analyysia ohjasi kysymys: Millainen kuva sosiaalityöstä rakentuu tämän diskurssin kautta?

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla kiinnitin huomiota siihen, mitä retorisia keinoja kansanedustajat käyttivät muovatessaan sosiaalityön aseman rakentumista poliittisessa keskustelussa. Analyysia ohjasi kysymys: Miten puheessa käytettävät retoriset keinot osallistuvat sosiaalityön aseman määrittelyyn yhteiskunnassa? Diskurssien ja retoristen keinojen tarkastelu yhdessä antavat kokonaiskuvan siitä, miten sosiaalityön rooli ja asema rakentuvat eduskunnan täysistunnoissa.

4.5 Tutkielman luotettavuus ja eettisyys

Tutkimus on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden mukaan. TENK on opetus- ja kulttuuriministeriön asettama Tutkimuseettinen neuvottelukunta, joka käsittelee tieteellisten tutkimusten eettisiä kysymyksiä ja edistää tutkimusetiikkaa Suomessa. Hyvän tieteellisen käytännön menettelytavan tulee toteutua koko tutkimuksen ajan. Vastuu tutkimuksen eettisyyden noudattamisesta ulottuu siis tutkimuksen ideoinnista, tulosten raportointiin, julkaisemiseen ja mahdollisiin vaikutuksiin saakka. Tieteellinen

työ edellyttää huolellista suunnittelua, toteutusta ja dokumentointia sekä avoimen tieteen periaatteiden noudattamista. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaateiksi on määritelty luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Tämän tutkimuksen aineiston käyttöön ei tarvita erillisiä tutkimuslupia, sillä tutkimuksen aineistona käytetyt täysitunnnot ovat avoimia yleisölle. Julkisessa verkossa avoimesti saatavilla olevat aineistot voidaan lähtökohtaisesti katsoa vapaasti analysoitaviksi (Kuula 2011). Täysitunnnot lähetetään suorina verkkolähetyksinä eduskunnan verkkopalvelussa, lähetysten jälkeen videotallenteet täysistunnoista sekä istuntojen pöytäkirjat tulevat kaikkien nähtäville eduskunnan sivuille (Eduskunta 2025 a). Tällä tavoin avoimesti luettavissa olevat sivustot ovat tutkittavissa ja analysoitavissa ilman erillisiä tutkimuslupia tai erillistä eettistä tarkastelua. Näin ollen aineiston käyttö on tutkimuseettisesti perusteltua ja linjassa hyvän tieteellisen käytännön kanssa. (Kuula 2011; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Kansanedustajien täysistuntopuheenvuorot ovat osa poliittista päätöksentekoa ja julkista vallankäyttöä. Kansanedustajat ovat merkittäviä vallankäyttäjiä politiikan alalla, ja heidän toimintansa sekä julkiset puheensa liittyvät poliittiseen rooliin, eivät yksityiselämään. Heidän julkisia roolejaan ei siis katsota suojatun yksityiselämän piiriin kuuluvaksi. (Kuula 2011.)

Tässä tutkimuksessa luotettavuus pyritään ohjeistuksen mukaisesti turvaamaan panostamalla huolelliseen suunnitteluun, perusteltuihin menetelmävalintoihin, systemaattiseen ja läpinäkyvään analyysiin ja voimavarojen tarkoituksenmukaiseen hyödyntämiseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Tutkimuksen menetelmälliset ratkaisut, kuten diskurssianalyysin valinta, on tehty tutkimuskysymyksen näkökulmasta perustellusti, ja analyysi raportoitu niin, että sen seuraaminen ja arviointi on mahdollista.

Rehellisyys pyritään ohjeistuksen mukaisesti turvaamaan tieteellisen toiminnan läpinäkyvällä suunnittelulla, toteutuksella ja arvioinnilla. Oma toiminta tutkimuksessa raportoidaan mahdollisimman huolellisesti, totuudenmukaisesti ja puolueettomasti tutkimustuloksia vääristelemättä. Tutkimus toteutetaan ja raportoidaan niin, että se kunnioittaa tutkimuksen ja tieteellisen toiminnan kaikkia osapuolia, ei aiheuta haittaa tutkittaville, ja huomioi tutkimuksen kohteiden roolin julkisessa päätöksenteossa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Muiden tutkijoiden työn arvostus näkyy asianmukaisessa viittauskäytännössä. Muille tutkimuksen tekijöille annetaan heille kuuluva arvo viittaamalla asianmukaisesti muiden teoksiin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Tässä tutkimuksessa on käytetty asianmukaisia

lähdeviitteitä, Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelman viittausoppaan ohjeiden mukaan. Lähteiden käyttö on järjestelmällistä ja läpinäkyvää. Viittaaminen muiden tutkijoiden työhön edistää tutkimuksen avoimuutta, mahdollistaa tulosten kriittisen arvioinnin ja ylläpitää hyvää tieteellistä käytäntöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023).

4.6 Tutkimuksen rajoitteet ja tutkijan rooli

Kuten kaikessa tutkimuksessa, myös tässä tutkimuksessa on rajauksia, jotka vaikuttavat siihen, mitä tutkimuksella voidaan tai ei voida osoittaa. Tutkimus on toteutettu diskurssianalyysillä ja retoriikan analyysillä, joita ei voida pitää yleistettävänä faktana, sillä ne ovat aina tutkijan tulkintaa. Tutkimuksen ja sen tulosten luotettavuutta tukevat huolellinen ja läpinäkyvä raportointi tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Lisäksi analysoidusta aineistosta on aineistoesimerkkejä, joiden tarkoituksena on vahvistaa tutkijan tekemiä havaintoja. Lukija voi aineistoesimerkkien pohjalta tehdä omaa vertailua ja tulkintaa peilaten niitä tutkijan tekemiin havaintoihin ja tulkintoihin. (Jokinen ym. 2016, luku 8.)

Analyysin tekijän oma rooli vaikuttaa analyysin tekoon ja sen lopputulokseen, sillä tutkimuksen tulokset ovat tutkijan tulkintoja aineistoista. Analyysin tekijä rakentaa omalta osaltaan sosiaalista todellisuutta. (Jokinen ym. 2016, luku 8.) Olen itse tehnyt ja opiskelen sosiaalityötä, pian valmistun päteväksi sosiaalityöntekijäksi. Tämä pohja antaa minulle tietynlaisen kuvan ja ennako-oletuksen sosiaalityöstä. Työn arvostus itsessään on minulle taustan vuoksi tärkeää. Omien lähtökohtien tunnistaminen auttaa lukemaan aineistoa luotettavammalla tavalla (Jokinen ym. 2016, luku 8).

5 SOSIAALITYÖN DISKURSSIT JA YHTEISKUNNALLINEN ASEMA

5.1 Asiantuntijuusdiskurssi

Asiantuntijadiskurssi syntyy puheenvuoroista, joissa perustellaan hallituksen esityksen vastustamista sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuudella, ja halutaan säilyttää nykyinen korkeakouluvaatimus. Sosiaalityötä luonnehditaan ihmissuhdeperustaisena vuorovaikutus-, asiantuntija-, ja vaikuttamistyönä, joka vaatii yhteiskuntatieteellistä erityisosaamista. Puheenvuoroissa korostetaan sosiaalityöntekijöiden käyttävän työssään julkista valtaa, ja tekevän päätöksiä, joilla on pitkäaikaisia ja suuria vaikutuksia ihmisten elämiin. Lakimuutosta ei nähdä ratkaisuna työvoimapulaan, vaan se halutaan ratkaista muilla keinoilla, kuten palkkausta, työoloja, resursseja ja koulutusmahdollisuuksia parantamalla.

Diskurssi korostaa koulutuksen merkitystä, sosiaalityöntekijän kelpoisuus vaatii syystä maasteritason pääaineopintoja yliopistossa. Maasterikoulutuksen nähdään tuovan sellaista osaamista, jota ei muista koulutuksista voi saada. Koulutuksen katsotaan tuovan muun muassa tutkimustiedon hyödyntämisen taitoa arjen työhön, eettistä osaamista sekä lainsäädännöllistä osaamista. Sosiaalityö nähdään vahvasti lakiin sidottuna ammattina. Sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä kuvaillaan vaativana lakiin pohjautuvana työnä, johon tarvitaan vankkaa juridista osaamista.

”Sosiaalipalveluiden piirissä työskentelevät henkilöt kohtaavat päivittäin tilanteita, joissa pelkkä teoreettinen osaaminen tai vähäinen työkokemus eivät riitä. Näissä tehtävissä tarvitaan osaamista ja ymmärrystä, jota saadaan vain asiaan kuuluvalla koulutuksella ja kokemuksella.” (Juha Viitala, sosialidemokraatit)

”Sosiaalityö on äärimmäisen vaativaa ja vastuullista työtä, jossa osaaminen, koulutus ja kokemukseen perustuva harkintakyky ovat keskeisiä asiakkaiden oikeuksien ja turvallisuuden takaamiseksi.” (Kim Berg, sosialidemokraatit)

Diskurssi erottaa toisistaan sosiaalialan ammattihenkilöt viitaten esimerkiksi sosionomeihin, hallintotieteiden kandidaatteihin ja kuntoutuksen ohjaajiin. Sosiaalityöntekijöiden ammatillista osaamista ja koulutuksen merkitystä korostetaan suhteessa muihin sosiaalialan koulutuksiin. Muiden ammattilaisten osaamista ei väheksytä, mutta ammatillaisia ei pidetä yhtenä kokonaisuutena, vaan heidän osaamisensa erotetaan toisistaan. Puheenvuoroissa tuodaan esiin, kuinka vaativien sosiaalityön tehtävien suorittaminen haastaa jopa sosiaalityön opiskelijoitakin, jotka toimivat tilapäisinä sijaisina, mikä edelleen vahvistaa kuvaa sosiaalityöstä erityistä asiantuntemusta vaativana ammattina. Samalla sosiaalityö ja sosiaaliohjaus nähdään toisistaan erillisinä ammatillisina alueina, joita ei voi sekoittaa keskenään, sillä ne vaativat erilaista osaamista ja ammattitaitoa.

”Kyllähän tämä on iso muutos siihen, että jos olet hallintotieteiden kandi tai kuntoutuksen ohjaaja ja olet sivuaineena avoimessa yliopistossa täydentänyt sosiaalityön perus- ja aineopinnot, niin näillä tiedoilla olet yhtäkkiä pätevä sosiaalityöntekijä tekemään näitä töitä.”
(Ilmari Nurminen, sosialidemokraatit)

Diskurssi korostaa sosiaalityön tärkeyttä yhteiskunnassa, varsinkin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kohdalla ja määrittelee sosiaalityön aseman yhteiskunnan tasolla korkealle. Puheenvuoroissa korostuu se, kuinka erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kohdalla olisi tärkeää, että sosiaalityöntekijällä olisi riittävän laaja ammattitaito. Erityisesti lapset nousevat esiin erityisen haavoittuvana asiakasryhmänä. Monet tuovat esiin lapsien oikeuden turvalliseen ja ammattitaitoiseen tukeen sekä lastensuojelun työkentän vaativuuden.

”Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeudet ja etu voivat vaarantua, jos tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä edelleen kasvaa.” (Markku Siponen, keskusta)

”Kaikista heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten eli lasten, jotka ovat esimerkiksi ongelmaperheissä tai monenlaisten sosiaalisten ongelmien keskellä, suojeleminen ajetaan todella vaikeaan tilanteeseen.” (Petri Honkonen, keskusta)

5.2 Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssi

Diskurssi syntyy puheenvuoroista, joissa kannatetaan hallituksen esitystä. Diskurssissa lakimuutosta perustellaan tarpeella ratkaista sosiaalityön kriisitilanne, joka johtuu alan työvoimapulasta. Lisäksi lakimuutoksella turvataan asiakkaille heille välttämättömät palvelut. Esitystä perustellaan vastauksena alan työvoimapulaan, johon on tarpeellista vastata nopeasti. Asiakkailta on oikeus saada palveluja oikea-aikaisesti, joka ei nyt toteudu työvoimapulan vuoksi. Sosiaalityöntekijöiden erityisosaamisen sijaan keskitytään enemmän palveluiden saatavuuteen ja määrään.

Diskurssi kuvaa sosiaalityötä välttämättömänä palveluna, joka tulee turvata, vaikka se vaatisi kelpoisuusehtojen joustoa. Sosiaalityöstä rakennetaan kuvaa kriisissä olevana alana, jonka vuoksi nopeita toimia tarvitaan. Sosiaalityöntekijöiden saatavuusongelmaan on tärkeää löytää apua nopeasti kelpoisuusehtoja muuttamalla, ja lakiesitys tuo nopean ratkaisun. Palveluiden saatavuus ja riittävyys tulee turvata sijaispätevillä työntekijöillä, jos muita ei ole saatavilla.

”Ja niin kuin on moneen kertaan puhuttu, niin tämä on jonkunnäköinen arvovalinta, halutaanko me saada viimeisen päälle koulutettuja palveluita vähän huonommin, hitaammin, hankalammin saatavasti vai halutaanko me todella tuottaa näitä palveluita niin, että kaikkia palveluita tarvitsevat saavat niitä, ja itse olen tähän jälkimmäiseen enemmän kallellaan.” (Ville Väyrynen, Kokoomus)

Muiden sosiaalialan ammattilaisten, kuten sosionomien, roolia kuvataan vastuullisena ja merkityksellisenä. Sosionomien työ sosiaalihuollossa esitetään monin paikoin samankaltaisena kuin sosiaalityöntekijöiden työ. Puhe asemoi sosiaalityön osaksi laajempaa sosiaalialan kokonaisuutta, jossa eri ammattiryhmien tehtävät ja osaaminen kytkeytyvät toisiinsa. Samalla puheenvuorot ovat vastakkaisia verraten asiantuntijuusdiskurssissa käytyyn puheeseen. Asiantuntijuusdiskurssin pyrkiessä korostamaan sosiaalityön erityisyyttä, pyrkii akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän

palvelun turvaamisen diskurssi yhdistämään sosiaalityön osaksi laajempaa sosiaalialan kenttää ja vahvistamaan käsitystä alasta yhteiseen asiantuntijuuteen perustuvana.

”Esimerkiksi ammattikorkeakoulusta valmistuneet sosionomit ovat voineet tehdä sosiaalityöntekijän työtä vastaavaa työtä, vaikka eivät teekään päätöksiä huostaanotoista tai sijoituksista. Osa on nähnyt nämä työntekijät kuitenkin vain epäpätevinä, vaikka moni heistä tekee käytännössä sitä samaa tärkeää ja vastuullista työtä kuin sosiaalityöntekijätkin lukuun ottamatta virallisia huostaanotto- ja sijoituspäätöksiä.” (Pia Sillanpää, perussuomalaiset)

Lakimuutos nähdään palveluiden turvaamisen välineenä, jonka keskiöön nousee palveluiden saatavuuden ja riittävyyden turvaamisen lisäksi asiakasturvallisuus. Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssissa lakimuutoksen nähdään turvaavan asiakasturvallisuus sosiaalityöntekijöiden saatavuuden kautta. Puheenvuoroissa korostetaan, ettei ole realistista saada niin paljon päteviä sosiaalityöntekijöitä, kun tässä tilanteessa avoinna olevista sosiaalityöntekijöiden viroista puuttuu. Lakimuutoksen vastustajien kuvataan elävän ideaalimaailmassa, mutta reaali maailmassa sijaisia tarvitaan turvaamaan tarvittavat palvelut kaikille. Puheessa tuodaan esiin viime vuosina tapahtuneita sosiaalihuollon virheitä, jotka ovat johtuneet siitä, ettei asiakas ole saanut apua riittävän nopeasti.

”Viime vuosien aikana olemme joutuneet valitettavasti todistamaan tragedioita, joiden keskiössä on ollut lapsi, joka ei ole saanut riittävän nopeasti apua.” (Pia Sillanpää, Perussuomalaiset)

Diskurssissa esiintyy puhetta, joka pyrkii lieventämään kelpoisuusehtojen muutoksesta nousevia huolia. Näissä puheenvuoroissa korostetaan erityisesti työnantajan vastuun, valvonnan ja tuen merkitystä sijaispäteviä sosiaalityöntekijöitä palkatessa. Työnantajan tehtäväksi nähdään varmistaa, että sijaisena toimivalla sosiaalityöntekijällä on riittävä osaaminen, ja että hän saa tarvittaessa tukea päteviltä sosiaalityöntekijöiltä. Puheessa korostetaan, että sijaiset toimivat pätevän sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena, eikä heitä ole tarkoitus laittaa vaativimpiin sosiaalihuollon tehtäviin. Näin sijaiset vapauttavat pätevien sosiaalityöntekijöiden aikaa vaativiin tehtäviin sekä mahdollistavan tiimityöskentelyä eri ammattilaisten välillä. Lisäksi pätevien sosiaalityöntekijöiden palkkaamisen ensisijaisuutta korostetaan puheenvuoroissa.

”On tärkeää pyrkiä ensisijaisesti löytämään pätevä työntekijä mutta tällaisen puuttuessa palkata sijainen varmistamaan, että sosiaalihuollon palveluita on saatavissa.” (Maaret Castrén kokoomus)

5.3 Huolen ja varoittamisen diskurssi

Huolen ja varoittamisen diskurssi syntyy puheenvuoroista, joissa perustellaan hallituksen esityksen vastustamista viittaamalla laajempaan mahdolliseen negatiiviseen kehityskulkuun alan veto- ja pitovoimassa tai sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten asemassa ylipäättään. Lakimuutoksella voi olla negatiivisia vaikutuksia myös asiakasturvallisuuteen. Puhe korostaa sosiaalityön korkeaa osaamis- ja vaatimustasoa.

Diskurssi korostaa, ettei lakiesitys korjaa juurisyytä sosiaalityöntekijöiden saatavuusongelmaan, vaan on ”laastari” isomman ongelman paikkaamiseksi. Sosiaalityö nähdään ammattina, jonka laadun säilyttäminen vaatii tiukkaa kelpoisuuslinjaa, eikä kriisejä voida ratkaista lyhytnäköisillä toimilla. Kelpoisuusehtojen laskemisen pelätään tekevän työvoimapulasta kärsivästä alasta entistä vähemmän houkuttelevan. Laillistetut sosiaalityöntekijät eivät pidä hyvinvointialueita tälläkään hetkellä houkuttelevina työpaikkoina ja moni sosiaalityöntekijä hakeutuu muihin tehtäviin.

”Pelkoni on, että sosiaalityöntekijöiden joukkopako hyvinvointialueilta entisestään yltyy, jos tämä lakimuutos menee läpi.” (Helena Marttila, sosialidemokraatit)

Diskurssin puheenvuoroissa korostetaan huolta siitä, ettei sijaispätevän työvoiman tuominen alalle ratkaise työvoimapulaa. Puheenvuoroissa viitataan esimerkiksi Talentian lausuntoon, jonka mukaan sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden toimintakenttä sosiaalityössä on rajattua, koska he eivät voi tehdä kaikkia laillistetun sosiaalityöntekijän töitä. Lisäksi puheenvuoroissa ollaan huolissaan siitä, kuinka lakiesityksessä painotetaan sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden valvonnan ja ohjauksen olevan työnantajan ja pätevien sosiaalityöntekijöiden vastuulla. Lakiesityksen vastustajat ovat huolissaan siitä, että valvonta- ja ohjaustyö vie aikaa perustyöltä sekä lisää vakituisen henkilöstön

kuormitusta entisestään heikentäen työssäjaksamista. Huolena on, että pidemmällä tarkastelulla tämä voi saada sosiaalityöntekijät poistumaan alalta ja vähentää uusien hakeutumista sosiaalialalle.

”Kokeneemmille ammattihenkilöille lankeaa ohjausvastuu tilapäisesti toimivista ammattihenkilöistä todennäköisesti ilman mitään korvausta. Meistä keskustalaisista ei ole oikein, että työntekijöiden taakkaa kasvatetaan ja kuvitellaan sen tapahtuvan talkoohengessä.” (Hanna-Leena Mattila, Keskusta)

”Henkilöstöä tarvitaan lisää, ja alan houkuttelevuutta pitää vahvistaa, ei heikentää. Tämä esitys voi lisätä pätevän henkilöstön kuormaa entisestään.” (Inka Hopsu, vihreät)

Diskurssissa asiakasturvallisuutta ei ymmärretä ensisijaisesti palveluiden saatavuuden turvaamisena, kuten aiemmassa akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssissa. Huolen ja varoittamisen diskurssissa asiakasturvallisuutta tarkastellaan huomattavasti laajempaa käsitteenä. Asiakasturvallisuus määritellään palveluiden järjestämisen kokonaisuutena, jossa keskeistä on varmistaa, ettei asiakkaiden fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen tai taloudellinen turvallisuus vaarannu.

Puheenvuoroissa asiakasturvallisuus kytkeytyy työn laatuun. Laadukas sosiaalityö vaatii kouluttautuneen ammattitaitoisen työntekijän, jolla on riittävä osaamisen työn tekemiseen. Sosiaalityön saatavuutta ei näin ollen voida parantaa työn laadun ja sitä kautta asiakasturvallisuuden kustannuksella.

Puheenvuoroissa tuodaan esiin tilanteita, joissa tilapäisesti toimivan sosiaalityöntekijän toiminta on osaamisen puutteen vuoksi vaarantanut asiakasturvallisuutta. Lakimuutoksen myötä epäpätevien sosiaalityöntekijöiden määrä kentällä luultavasti kasvaa, jolloin virheiden mahdollisuudet kasvavat. Koulutuksesta ja kelpoisuusehdoista tinkiminen esitetään merkittävänä riskinä sekä työn laadulle että ennen kaikkea asiakasturvallisuudelle, joka määrittyy diskurssissa sosiaalityön keskeiseksi ja tinkimättömäksi arvoksi.

”Asiassa ei ole kyse vain uusien työntekijöiden rekrytoinnista vaan myös suoraan asiakasturvallisuuden ja sosiaalipalveluiden laadun vaarantamisesta.” (Juha Viitala, Sosialidemokraatit)

”Tässä hallituksen esityksessäkin todetaan, että ehdotetulla muutoksella voi olla kielteisiä vaikutuksia sosiaalihuollon asiakkaiden oikeusturvaan ja asiakasturvallisuuden toteutumiseen.” (Markku Siponen, Keskusta)

Diskurssi nostaa esiin huolen, joka koskee myös muiden sosiaali- ja terveysalan ammattien kelpoisuuksia. Jos sosiaalialalla voidaan työvoimapulan perusteella muuttaa kelpoisuusehtoja, herää kysymys, voisiko samaa logiikkaa soveltaa myös muihin laillistettuihin ammattiryhmiin, kuten lääkäreihin tai sairaanhoitajiin, jotka niin ikään kärsivät työvoimapulasta.

”Eikö sama perustelu päde kaikkiin muihinkin laillistettuihin ammattinimikkeisiin? Hallituksen logiikan mukaisesti meidän tulisi ratkaista myös esimerkiksi lääkäripulaa sillä, että pätevoitämme sivuaineena lääketiedettä opiskelleet sairaanhoitajat lääkäreiksi.” (Helena Marttila, sosialidemokraatit)

Diskurssissa sosiaalityö kuvataan vaativana, erityisosaamista edellyttävänä ja asiakkaiden hyvinvointiin suoraan vaikuttavana asiantuntijatyönä. Koulutuksesta ja pätevydestä tinkiminen nähdään riskinä alan tulevaisuudelle veto- ja pitovoiman kautta sekä suurena riskinä asiakasturvallisuudelle. Lisäksi diskurssissa varoitetaan mahdollisista kustannusten nousuista. Lakimuutoksen ajatellaan voivan pidemmällä aikavälillä nostaa kustannuksia, kun korjaavien, raskaampien, ja kalliimpien toimenpiteiden tarve lisääntyy virheiden määrän kasvaessa.

5.4 Epäoikeudenmukaisuuden ja ammatillisen aliarvostuksen diskurssi

Epäoikeidenmukaisuuden ja ammatillisen aliarvostuksen diskurssi syntyy puheenvuoroista, joissa kansanedustajat tuovat esiin, minkälaista viestiä lakiesitys välittää sosiaalityön arvostuksesta. Sosiaalityötä kuvataan vaativana ja korkeaa koulusta edellyttävänä ammattina, jonka arvostus on vaarassa heikentyä poliittisten päätösten seurauksena.

”Kyllä kaiken kaikkiaan pitää vielä toistaa se, että tämä on todella kurja viesti koko kentälle siitä, miten sosiaalityötä Orpon hallitus arvostaa.” (Veronica Honkasalo, Vasemmistoliitto)

”Kyseessä on siis jälleen yksi esitys, joka paljastaa hallituksen olemattoman arvostuksen sosiaali- ja terveysalalla tehtyä työtä sekä alan ammattilaisia kohtaan.” (Aino-Kaisa Pekonen, Vasemmistoliitto)

Puheenvuorojen mukaan lakiesitys kelpoisuusehtojen muuttamisesta osoittaa kuuntelemattomuutta alan asiantuntijoita kohtaan ja ymmärryksen puutetta sosiaalityön sisällöstä ja erityisosaamisesta. Kritiikki kohdistuu siihen, ettei lain valmistelussa ole kuultu sosiaalityöntekijöitä, joiden työhön lain valmistelu konkreettisesti vaikuttaa. Kansanedustajat viittaavat saamiinsa viesteihin kentältä, joiden mukaan lakiesitys on saanut ammattilaisia harkitsemaan alalta poistumista.

Puheenvuorojen mukaan lakiesitys välittää kentälle viestin, ettei sosiaalityön asiantuntemusta arvosteta. Työvoimapulan ratkaisemisen sijaan hallituksen toimet näyttävät ammatin houkuttelevuutta heikentävinä. Puheessa esitetään, että työvoimapula tulisi ratkaista ammattia arvostavilla keinoilla, kuten investoiden sosiaalityöntekijöiden työolosuhteiden, palkkauksen ja koulutusmahdollisuuksien parantamiseen. Näin puheella vahvistetaan sosiaalityön asemaa korostamalla alan asiantuntijuuden merkitystä, ammattirajojen tunnistamista ja arvostuksen sekä vetovoiman turvaamista pitkäjänteisin toimin.

”No, mitä meidän pitäisi sitten tehdä sen eteen, että sosiaalityön houkuttelevuutta parannettaisiin? Tietenkin keskeistä olisi investoida sosiaalityöntekijöiden työolosuhteisiin, palkkaukseen, koulutusmahdollisuuksiin.” (Veronica Honkasalo, vasemmistoliitto)

Lisäksi diskurssi nostaa esiin, kuinka sosiaaliala ja sen eri ammattiryhmät ymmärretään usein yhtenäisenä kokonaisuutena, jolloin niiden väliset osaamiserot hämärtyvät. Tämä nähdään osoituksena sosiaalityön heikosta tunnettuudesta. Lakiesitys ja hallituksen toimet näyttävät ymmärryksen puutteena sosiaalityötä ja sen vaatimaa ammattitaitoa kohtaan.

Epäoikeudenmukaisuuden ja aliarvostuksen kokemus ei diskurssissa rajoitu vain työntekijöihin, vaan se ulottuu myös asiakkaisiin. Puheenvuoroissa sosiaalihuollon asiakkaiden kokemusta tarkastellaan

sosiaalityön arvostuksen kautta: kun sosiaalityön ammattitaitoa vähätellään, samalla koetaan vähäteltävän asiakkaita ja heidän tarpeitaan. Sosiaalityön arvostuksen heikkeneminen näyttäytyy näin paitsi ammatillisen aseman horjumisena myös asiakkaiden oikeuden vaarantumisena laadukkaisiin ja turvallisiin palveluihin.

”Ammattijärjestön mukaan ammattikelpoisuuksiin puuttuminen on selvä viesti lasten tarvitsemien palveluiden ja niiden tekijöiden arvosta, kun ajatellaan, että lastensuojelua voidaan tehdä vähän ohuemmallakin, epäpätevällä osaamisella.” (Timo Suhonen, sosialidemokraatit)

5.5 Yhteenveto

Analyysissa nousi esiin neljä erilaista diskurssia, jotka rakentavat sosiaalityöstä asiantuntijuutta korostavia sekä kriittisiä ja huolta ilmaisevia merkityksiä. Suurimmalta osin puheenvuorot määrittelevät sosiaalityön asemaa tuottamalla kilpailevia merkityksiä. Diskurssien näkökulma sosiaalityöstä jakautuu myös sen mukaan, kannattaako vai vastustaako puhuja lakiesitystä.

Diskurssien kautta sosiaalityöstä rakentuu moninainen kuva, mutta diskurssit kuvaavat sosiaalityöstä myös joitakin yhtäläisyyksiä. Kaikissa diskursseissa sosiaalityö nähdään yhteiskunnallisesti välttämättömänä ja merkityksellisenä palveluna, jonka toiminta tulee turvata, ja jonka toiminnalla on haavoittuvien ryhmien tukemisen kannalta suuri merkitys. Seuraavaan taulukkoon on koottu diskurssien pääajatuksia siitä, millainen kuva sosiaalityöstä rakentuu diskurssin kautta, ja miten diskurssi osallistuu sosiaalityön aseman määrittelyyn yhteiskunnassa.

Taulukko 2: Diskurssit, Sosiaalityön kuva ja yhteiskunnallinen asema.

Diskurssi	Sosiaalityön kuva	Sosiaalityön yhteiskunnallinen asema
Asiantuntijuusdiskurssi	Vaativaa asiantuntijatyötä, joka edellyttää yliopistokoulutusta ja erityisosaamista.	Välttämätön yhteiskunnan toiminnan ja haavoittuvien ryhmien turvaamiseksi.
Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssi	Käytännönläheistä palvelutyötä, jossa eri koulutustaustoja omaavat voivat hoitaa tehtäviä sosiaalityöntekijöiden tuella.	Välttämätön palvelu, jonka saatavuus ja riittävyys tulee ensisijaisesti turvata.
Huolen ja varoittamisen diskurssi	Erityisosaamista vaativa työ, jota ei voi tehdä ilman asianmukaista pätevyyttä.	Palvelun laadun heikkeneminen uhkaa asiakasturvallisuutta ja voi uhata pidemmällä aikavälillä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten asemaa ylipäätään.
Epäoikeudenmukaisuuden ja aliarvostuksen diskurssi	Kuormittavaa työtä, jonka arvostus on uhattuna.	Hallituksen päätökset nähdään viestinä koko alan arvostuksesta yhteiskunnassa.

Asiantuntijuus- sekä huolen ja varoittamisen diskurssit korostavat alalla vaadittavaa koulutusta ja sen tuomaa erityisosaamista ja pyrkivät näin suojelemaan alan asiantuntijuutta. Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssissa sosiaalityö näyttäytyy enemmän kriisissä olevana palvelualana, kuin asiantuntijatyönä. Diskurssissa ei korosteta sosiaalialan ammattihenkilöiden erityisyyttä, vaan yhdistetään sosiaalityö osaksi sosiaalihuollon muita ammatteja. Epäoikeudenmukaisuuden diskurssi tuo esiin sosiaalityön aseman haavoittuvuuden. Ala koetaan helposti arvostusta menettävänä ja sen vetovoiman nähdään olevan sidoksissa poliittisiin ratkaisuihin.

Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssi pyrkii korostamaan sosiaalityön välttämättömyyttä asiakkaille ja koko yhteiskunnalle palveluiden saatavuuden kautta.

Huolen ja varoittamisen diskurssi pyrkii nostamaan esiin lakimuutoksen tuomia pidemmän aikavälin vaikutuksia sosiaalityön kentällä alan veto- ja pitovoimassa.

Diskurssit painottavat eri tavoin sosiaalityön asiakasturvallisuuden näkökulmaa, osa korostaa asiantuntijuuden ja korkeakoulutuksen merkitystä asiakasturvallisuudessa, kun osa painottaa palveluiden saatavuuden turvaamista keinona varmistaa asiakkaiden oikeudet ja hyvinvointi. Asiantuntijuus- sekä huolen ja varoittamisen diskursseissa korostetaan asiakasturvallisuuteen kuuluvan palveluiden saatavuuden lisäksi muitakin elementtejä. Asiantuntijuuden nähdään tuovan työn laatua ja työn laadun nähdään tuovan asiakasturvallisuutta. Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssissa asiakasturvallisuus nähdään palveluiden saatavuuden kautta. Palveluiden nopean ja oikea-aikaisen saatavuuden nähdään tuovan asiakasturvallisuutta, vaikka palvelua tuottaisi muun kuin sosiaalityön koulutuksen saanut henkilö.

Diskurssit eivät vain kuvaa sosiaalityötä vaan kiistelevät sen asemasta ja arvostuksesta yhteiskunnassa. Sosiaalityön asemaa ei voida pitää itsestään selvänä, vaan se rakentuu poliittisen päätöksenteon ja julkisen keskustelun kautta. Epäoikeudenmukaisuuden diskurssi nostaa esiin, että hallituksen linjaukset voivat toimia merkityksinä sille, miten yhteiskunnassa laajemmin arvostetaan sosiaalityötä ja sen tekijöitä.

Puheiden taustalla näkyy hallitus–oppositio asetelma. Hallituksen edustajat painottivat lakiesityksen hyötyjä ja puolustivat esitystä, kun taas oppositio korosti siihen liittyviä riskejä. Tässä tutkimuksessa analyysi keskittyy diskursseihin ja retorisiin keinoihin puolue-erottelun sijaan. On kuitenkin relevanttia huomata poliittisen asetelman vaikuttavan puheenvuorojen sisältöön ja määrään. Hallituksen edustajia oli täysistunnoissa vähemmän, ja heidän puheenvuoronsa olivat usein vastauksia opposition esittämiin kannanottoihin.

6 RETORITSET KEINOT POLIITTISESSA KESKUSTELUSSA

6.1 Asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen

Keskeinen retorinen keino, joka nousi analyysistä, oli oman argumentin vahvistaminen asiantuntijoiden lausunnoilla. Tällä keinolla omaa argumentaatiota voidaan vahvistaa esittämällä muiden tahojen olevan samaa mieltä väitteen kanssa (Jokinen ym. 2016b, luku 5). Asiantuntijoina lausunnoissa käytettiin eri virastojen ja järjestöjen edustajia sekä sosiaalityön ammattilaisia.

Lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa käytettiin eri asiantuntijoiden lausuntoja vahvistamaan mielipidettä siitä, että lakiesitystä ei tulisi hyväksyä. Puheenvuoroissa asiantuntijalausuntojen käyttöä vahvistettiin korostamalla sitä, että monet tahot ovat asiasta samaa mieltä, ja kuinka luotetaan useiden asiantuntijoiden arvioon asiasta. Puheenvuoroissa pyydettiin hallitusta ottamaan näiden useiden tahojen antamat palautteet huomioon, ja todettiin myös näiden tahojen toteavan sosiaalityön olevan vaativaa asiantuntijatyötä.

”Hallituksen tulisi ottaa vakavasti Valviran, Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen, Pohjanmaan hyvinvointialueen ja lukuisten muiden lakiesitykseen lausuntonsa antaneiden palautteet ja kiinnittää huomiota keinoihin, joilla lisättäisiin laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilöstön työssä viihtymisen veto- ja pitovoimaa.” (Hanna-Leena Mattila, keskusta)

Asiantuntijalausuntoja käytettäessä vahvistettiin asiantuntijuusdiskurssia, ja vahvistettiin sosiaalityön asemaa vaativana työnä, joka edellyttää koulutusta ja erityisosaamista. Asiantuntijalausunnolla vahvistamista käytettiin tukemaan omaa poliittista argumentaatiota vetoamalla muihin asiantuntijatahoihin, jotka ovat samaa mieltä oman mielipiteen kanssa. Samalla näillä puheenvuoroilla pyrittiin heikentämään hieman lakiesitystä puolustavien uskottavuutta.

Sosiaalityön ammattilaisten asiantuntijuutta tuotiin esiin suoria sitaatteja käyttämällä. Suorien sitaattien käytöllä voidaan tuoda toisen sanoma tukemaan omaa argumentaatiota (Jokinen ym. 2016b, luku 5). Lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa lainattiin sosiaalityöntekijöiden lähettämiä viestejä kanaanedustajille.

Lainaamalla sosiaalityöntekijöiden lähettämiä viestejä vahvistetaan heidän oman ammattitaitonsa ja kokemuksen tärkeyttä. Samalla osoitettiin kritiikkiä hallitukselle siitä, että he eivät ole kuulleet ja huomioineet sosiaalityöntekijöiden omaa ääntä lakiesitystä valmistellessa.

”Lainaan vielä erään lastensuojelussa pitkään työskennelleen työntekijä viestiä; Minä olen pärjännyt tämän syksyn 6,5 vuoden kokemuksen sekä takanani olevien maisteriopintojen tuella. ” (Laura Meriluoto, vas.)

Asiantuntijalausuntoja ja omaa argumentaatiota pyrittiin vahvistamaan käyttämällä me-retoriikkaa. Me-retoriikan käyttö voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kansanedustajat vahvistavat sanomaansa käyttämällä ”me” sanaa ja luomalla kuvaa ”meistä” (Jokinen ym. 2016b, luku 5). Tätä keinoa käytettiin lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa.

”Me keskustalaiset emme voi kannattaa hallituksen esitystä.” (Hanna-Leena Mattila, kesk.)

Omaa argumentaatiota pyrittiin vahvistamaan asiantuntijalausuntoihin vedoten myös lakiesitystä puolustavissa puheenvuoroissa. Lakiesitystä puolustavilla argumenteilla yleensä vastattiin opposition esittämiin kritiikkeihin. Lakiesitystä puolustavilla argumenteilla pyrittiin vahvistamaan akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssia ja kuvaa siitä, että kriisissä olevalle sosiaalityölle tällä hetkellä tärkeintä on turvata sosiaalityön saatavuus kaikille tarvitseville. Saatavuuden tärkeyttä vahvistettiin muun muassa lapsiasiavaltuutetun lausunnolla.

”Onko lapsiasiavaltuutettu väärässä, kun hän toteaa, että tämä esitys on kannatettava, jotta ne lapset eivät jää kokonaan vaille asiantuntevaa hoitoa.” (Maaret Castrén kok.)

Asiantuntijalausuntoihin vetoaminen ei näin ollen ainoastaan tue yksittäistä poliittista argumenttia, vaan osallistuu laajemmin sosiaalityöstä saatavan kuvan ja yhteiskunnallisen aseman rakentamiseen

niin vaativana sosiaalityönä, kuin kriisissä olevana palveluna. Lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa asiantuntijalausunnot vahvistavat käsitystä sosiaalityöstä vaativana asiantuntijatyönä, joka edellyttää korkeaa koulutusta ja erityisosaamista. Sen sijaan lakiesitystä puoltavissa puheenvuoroissa lausunnot tukevat kuvaa kriisissä olevasta palvelusta, jossa keskeistä on turvata työn jatkuvuus ja asiakkaiden välitön oikeus palveluihin. Asiantuntijalausunnoilla ei ainoastaan vahvisteta poliittisia näkemyksiä, vaan myös rakennetaan erilaisia käsityksiä sosiaalityön ammattitaidosta ja yhteiskunnallisesta asemasta.

6.2 Vahvojen ilmaisujen, ääri-ilmaisujen ja metaforien käyttö

Toinen keskeinen retorinen keino, joka nousi analyysistä, oli vahvojen tai ääri-ilmaisujen sekä metaforien käyttö. Vahvoilla tai ääri-ilmaisuilla voidaan vahvistaa tai heikentää niitä piirteitä, joita kuvattuun asiaan halutaan liittää (Jokinen ym. 2016b, luku 5).

Lakiesitystä vastustavilla puheenvuoroilla ja niihin liitetyillä vahvoilla ilmaisuilla pyrittiin vahvistamaan asiantuntijuusdiskurssin mukaista kuvaa siitä, että sosiaalityö on asiantuntijatyötä, johon tarvitaan yliopistotason koulutus. Sanomaa pyrittiin vahvistamaan ilmaisuilla, kuten ”erittäin arveluttava”, ”äärettömän kuormittuneita”, ”valtava pula”, ”erittäin vaativaa”, ”erityisen haastavia”, ”todella järeää”. Puheenvuoroissa käytettiin vahvojen ilmaisujen tukena sanojen toistoa, kuten seuraavassa lainauksessa toistetaan ”todella” sanaa.

”Sosiaalityö on erittäin vaativaa työtä. Se on työtä, jossa sosiaalialan lainsäädännön vastuiden ja velvollisuuksien tunteminen on todella todella välttämätöntä.” (Petri Honkonen, kesk.)

Analyysissä käy ilmi, että tässä keskustelussa vahvoja ilmaisuja vahvistetaan metaforien avulla. Metaforan käyttö tarkoittaa sitä, että asiaa ei esitetä sen kirjaimellisella määritelmällä (Jokinen ym. 2016b, luku 5). Seuraavassa lainauksessa metaforalla voimistetaan mielikuvaa siitä, kuinka pelätään sosiaalityöntekijöiden antavan periksi ja siirtyvän pois alalta, jos lakimuutos menee läpi. Tällainen huolestunut retoriikka vahvistaa huolen ja varoittamisen diskurssin ajatusta siitä, että pidemmällä aikavälillä lakimuutos voi vaikuttaa negatiivisesti alan veto- ja pitovoimaan.

”Pelko on, että pätevät työntekijät laittavat hanskat tiskiinkin ja äänestävät jaloillaan.” (Timo Suhonen, Sd.)

Seuraavassa puheenvuorossa puhutaan ”massiivisista leikkauksista”. Leikkauksilla poliittisessa keskustelussa yleisesti tarkoitetaan taloudellisia säästötoimia. Massiiviset leikkaukset voidaan ajatella kielikuvana suurista säästötoimista. Tämä ilmaisu on voimakassävytteinen ja antaa asiasta dramaattisemman kuvan. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden ilmaistaan saavan ”jäättävää kyytiä”, jolla tarkoitetaan sosiaalityöntekijöiden joutumista hankalaan tilanteeseen ja saavaan tiukkaa kohtelua lakimuutoksen myötä.

”Samanaikaisesti hallitus iskee hyvinvointialueelle massiiviset leikkaukset ja me tiedetään, että sosiaalihuoltoon on tulossa sadan miljoonan euron leikkaukset, niin on tämä kyllä jäättävää kyytiä tässä tilanteessa sitten vielä höllentää näitä pätevyysvaatimuksia.” (Veronika Honkasalo, vasemmistoliitto)

Analyysistä käy ilmi, miten metaforat ja vahvat ja ilmaisut ovat tunnelatautuneita. Puheenvuoroissa vedotaan vahvasti kuulijan tunteisiin ja tuodaan ilmi omaa huolta alan tulevaisuudesta. Kansanedustajat käyttävät ilmaisuja, kuten ”todella surullista” ja ”tämä on surullinen viesti alan ammattilaisille”. Puheenvuoroissa asetetaan sosiaalialan ammattilaisten asemaan.

Seuraavassa lainauksessa käytetty ilmaus kuvaa sitä, kuinka hallituksen toimintaa pidetään sosiaalityöntekijöitä kohtaan aliarvostavana ja jopa loukkaavana. Metaforinen ilmaus tuo puheeseen vahvan tunnepitoisen sävyn, joka tekee siitä kuulijalle henkilökohtaisemman ja herättää empatiaa sosiaalityöntekijöitä kohtaan.

”Lähetetään sosiaalityöntekijöille märkä rätti vasten kasvoja maan hallituksen toimesta.” (Helena Marttila, Sd.)

Tunnepitoista sävyä vahvistavat myös ne puheenvuorot, joissa tuodaan esiin henkilökohtainen näkökulma tai oma ammatillinen tausta. Seuraavassa lainauksessa kansanedustaja viittaa omaan koulutukseensa ja kokemukseensa sosiaalityöntekijänä, mikä lisää puheenvuoron uskottavuutta ja emotionaalista painoarvoa. Marttila esiintyy paitsi kansanedustajana, myös oman ammattikuntansa puolustajana, mikä vahvistaa sosiaalityöntekijöiden puolesta käytävää arvokeskustelua. Henkilökohtainen puhetapa luo kokemuksellisen auktoriteetin, jossa puhujan oma asema kentällä oikeuttaa kriittisen äänen. Samalla se tekee puheesta samaistuttavampaa ja herättää kuulijassa myötätuntoa sosiaalityöntekijöitä kohtaan.

”Mistä syystä meillä jatkossa on sosiaalityön maisteriopintoja yliopistossa, jos käytännössä tulkitaan, että niitä ei edes tarvita? Olen todella pahoillani oman ammattikuntani puolesta, ja tekee suorastaan mieli repiä oma maisterinpaperini.” (Helena Marttila, sosialidemokraatit)

Puhujien vastustaessa lakiesitystä ja voimistaessaan sanomaansa edellä mainituilla retorisisilla keinoilla puhujan puheeseen liittyy vahvasti epäoikeudenmukaisuuden ja aliarvostuksen diskurssi. Puheen erilaisilla ilmaisuilla ja metaforilla vahvistetaan diskurssin sanomaa siitä, kuinka sosiaalityön arvostus on uhattuna. Metaforilla puhujat tuovat vahvasti esiin sen, kuinka lakiesitys kuvaa sosiaalityön arvostuksen puutetta.

Samaan aikaan, kun osa puhujista korosti epäoikeudenmukaisuuden kokemusta ja sosiaalityön arvon heikentymistä, toiset pyrkivät puolustamaan lakiesitystä ja sen taustalla olevia tavoitteita. Lakiesitystä puolustavissa puheenvuoroissa retoriset keinot kytkeytyivät pikemminkin akuutin kriisin ratkaisu ja palveluiden turvaamisen diskurssiin. Näissä puheenvuoroissa keskiöön nousi ajatus siitä, että sosiaalityön palveluiden saatavuuden ja riittävyden varmistaminen on ensisijaisen tärkeää — ja juuri siten voidaan lopulta turvata myös asiakasturvallisuus.

Sanomaa pyrittiin vahvistamaan ilmaisuilla, kuten ”sosiaalityön dramaattisia puutteita” ja ”aivan varma”. Vahvat ilmaisut ovat samankaltaisia kuin lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa, mutta niiden merkitys rakentuu eri näkökulmasta. Lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa ilmaisut kuvasivat hallituksen toimien aiheuttamaa uhkaa sosiaalityön arvostukselle, kun taas näissä lakiesitystä puolustavissa puheenvuoroissa sama retorinen tyyli painottaa sosiaalialan kriittistä työvoimatilannetta ja palveluiden saatavuuden ongelmia. Seuraavissa puheenvuoroissa korostetaan

sosiaalityöntekijöiden saatavuuden vaikeuksia ja siitä aiheutuvia seurauksia. Sanomaa pyritään vahvistamaan ilmaisuilla ”hälyttävä”, ”merkittävä haaste” sekä ”huutava pula”.

Virkoja on tyhjillään tietyillä alueilla jopa 28 prosenttia, Pohjanmaalla on raportoitu 48 asiakasta per sosiaalityöntekijä. Tilanne on siten hälyttävä. (Maaret Castrén kok.)

”Erityisesti lastensuojelussa ja muissa keskeisissä palveluissa sosiaalityöntekijöiden puute on kasvanut merkittäväksi haasteeksi.” (Pia Sillanpää, perussuomalaiset)

”Toivottavasti tämä auttaa siihen huutavaan pulaan ja näitä muita asioita pystytään sitten siinä vieressä ratkomaan paremmin: työhyvinvointia ja pitovoimaa ja muuta.” (Maaret Castrén kok.)

6.3 Yhteenveto

Analyyseissä nousi esiin kaksi retorista pääkeinoa, jotka olivat asiantuntijalausuntoihin vetoaminen sekä vahvat ilmaisut ja metaforat. Lisäksi molemmat retoriset pääkeinot sisälsivät erilaisia käyttötapoja, joita olivat viittaukset viranomaisiin ja järjestöihin, me-retoriikka, suorat sitaatit ammattilaisilta, toisto, vahvat adjektiivit ja tunteisiin vetoaminen.

Puheenvuoroilla pyrittiin vastustamaan sekä puolustamaan lakiesitystä, ja puheenvuoron päämäärän mukaan vahvistamaan tietynlaista kuvaa sosiaalityöstä. Kansanedustajat rakensivat puheenvuorojaan eri tavoin, joskus korostaen asiantuntijoiden näkemysten painoarvoa ja toisinaan vetoamalla vahvoihin tunnevaikutuksiin.

Asiakasturvallisuus oli vahvasti esillä kansanedustajien tuottamissa diskursseissa, ja se näkyi myös retorisisissa keinoissa. Asiakasturvallisuuteen vedottiin niin lakiesitystä puolustavissa, kuin vastustavissakin puheenvuoroissa. Lakiesitystä vastustavat nostavat esille huolen siitä, kuinka esitys murentaa alan asiantuntijuutta, kun taas lakiesitystä puolustavat korostavat huoltaan palveluiden saatavuuden heikentymisestä. Toiset esittävät kriisin olevan alan arvostuksen ja asiantuntijuuden

murentumisessa, ja sitä kautta vaarantavan asiakasturvallisuuden. Toiset esittävät kriisin palveluiden saatavuudessa ja resurssipulassa, ja vaarantavan asiakasturvallisuuden sitä kautta.

Retoriset keinot muodostivat keskeisen osan argumentaatiota, jota seuraavassa taulukossa havainnollistetaan. Taulukkoon on koottu analyysistä nousseet retoriset keinot, niiden erilaiset käyttötavat sekä millaista kuvaa sosiaalityöstä käytetyt puheenvuorot vahvistavat.

Taulukko 3: Retoriset keinot.

Retorinen keino	Käyttö	Lakiesitystä vastaan	Lakiesitystä puolustaen
Asiantuntijalausuntoihin vetoaminen	Viittaukset viranomaisiin ja järjestöihin, metretoriikka, suorat sitaatit ammattilaisilta.	Nostaa sosiaalityön vaativaksi asiantuntijatyöksi, nostaa esiin ammattilaisten oman äänen.	Vahvistaa kuvaa kriisiytyneestä sosiaalityöstä, jossa tärkeintä on turvata palveluiden saatavuus.
Vahvat ilmaisut ja metaforat	Toisto, vahvat adjektiivit, tunteisiin vetoaminen.	Korostaa alan arvostuksen puutetta ja sosiaalityöntekijöiden kuormittuneisuutta.	Korostaa palveluiden saatavuuden kiireellisyyttä ja kriittisyyttä palveluiden saatavuuden kannalta.

Retorisia keinoja käyttämällä pyrittiin vahvistamaan omaa asemaa, horjuttamaan vastustajan uskottavuutta sekä vakuuttamaan kuulijat oman asian oikeellisuudesta. Asiantuntijalausuntoihin vetoaminen vahvisti puhujan omaa argumentaatiota, toi sille lisää uskottavuutta ja auktoriteettia. Retorisia keinoja ei käytetty vain perustelemaan kantaansa lakiesitykseen, vaan samalla ne määrittelivät sosiaalityötä ja sosiaalityön arvostusta. Sen, millaiseksi puhuja sosiaalityön määritteli, oli sidoksissa vahvasti siihen, mikä hänen kantansa lakiesitykseen oli.

Lakiesitystä vastustavissa puheenvuoroissa pyrittiin vahvistamaan sosiaalityön kuvaa vaativana asiantuntijatyönä, jota uhkaa aliarvostus ja mahdolliset muut laajemmat ongelmat kuten työntekijöiden poistuminen alalta. Puheenvuoroissa käytettiin suoria lainauksia sosiaalityötä tekeviltä

ammattilaisilta. Näiden suorien lainauksien tavoitteena oli nostaa esille sosiaalityön ammattilaisten oma ääni ja kokemukset. Tällä keinolla pystyttiin vahvistamaan asiantuntijuusdiskurssin lisäksi huolen ja varottamisen diskurssia, kun sosiaalityöntekijät kertovat omalla äänellään lakiesityksen mahdollisista vaikutuksista sosiaaliaalaaan.

Lakiesitystä puolustavissa puheenvuoroissa asiantuntijoiden lausunnoilla korostettiin kriisipuhetta sosiaalityön saatavuudesta, ja nostettiin esiin palveluiden saatavuus tärkeimpänä turvaamaan asiakasturvallisuutta. Asiantuntijalausuntojen käyttö loi kuvan, että palveluiden riittävä saatavuus on välitön kriittinen kysymys, jota ei voida ratkaista ilman kelpoisuusmuutosta.

Vahvojen ilmaisujen ja metaforien käyttö mahdollisti tunteisiin vetoamisen tavalla, joka saattoi puhutella erityisesti laajempaa yleisöä eduskunnan ulkopuolella, pikemminkin kuin pelkästään istuntosalissa läsnä olevia kansanedustajia. Puhujat käyttivät vahvoja adjektiiveja (”valtava”, ”erittäin vaativa”) sekä sanojen toistoa tehostaakseen omaa sanomaansa. Näillä keinoilla voi korostaa asian kiireellisyyttä ja vakavuutta.

Tunteisiin vetoaminen rakentaa vaikutelmaa tilanteesta, joka on poikkeuksellisen huolestuttava ja edellyttää välittömiä toimenpiteitä. Metaforien avulla voitiin kärjistää ja dramatisoida tilannetta, jolloin esimerkiksi työvoimapula näyttäytyi 'kriisinä', ei vain hallinnollisena haasteena.

Retoriikan keinot analyysissa näyttävät, kuinka poliittinen keskustelu ei ole vain argumenttien esittämistä lakimuutokseen, vaan samalla keskustelussa määritellään sosiaalityön yhteiskunnallista asemaa sekä kamppaillaan siitä, millaisen aseman ja arvostuksen sosiaalityö ansaitsee.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, miten kansanedustajat rakentavat sosiaalityön yhteiskunnallista asemaa ja mitä retorisia keinoja he käyttävät sen määrittelyssä. Analyysissa nousi esiin neljä keskeistä diskurssia, joiden kautta hahmottuu sosiaalityön moniulotteinen yhteiskunnallinen rooli. Keskeisiksi retorisiksi keinoiksi nousivat asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen sekä ääri-ilmaisujen ja metaforien käyttö.

Kansanedustajien puheenvuorot tuovat esiin moninaisen kuvan sosiaalityöstä. Diskursseja yhdistää näkemys sosiaalityöstä yhteiskunnallisesti välttämättömänä tehtävänä, jonka jatkuvuus yhteiskunnan keskeisenä tukipilarina on turvattava. Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä kuitenkin määrittyi puheissa eri tavoin ja diskursseissa nousivat esiin erilaiset tavat hahmottaa sosiaalityön yhteiskunnallinen merkitys. Tämä tukee aiempaa kirjallisuutta, joissa sosiaalityön yhteiskunnallista roolia on määritelty eri tavoin. Sosiaalityötä on kuvattu esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta, jossa sosiaalityöntekijät tunnistavat ja pyrkivät muuttamaan epäoikeudenmukaisuutta tai osallisuutta estäviä rakenteita. Toisaalta sosiaalityön on myös nähty toteuttavan valtiolta ja hyvinvointialueilta käsin asetettuja tavoitteita, jolloin sen rooli painottuu yhteiskunnallisten päätösten toimeenpanijaksi pikemminkin kuin rakenteita muuttavaksi toimijaksi. (Juhila 2018; Rajala & Salonen 2025.)

Pohjolan (2019) mukaan sosiaalityön asiantuntijuudessa on kyse myös siitä, asettuuko sosiaalityö myötäileväksi järjestelmälähtöisen palvelutehtävän toimeenpanijaksi vai järjestelmän toimintaan vaikuttavaksi asiantuntijatyöksi. Diskursseissa on nähtävissä tämä samankaltainen asiantuntijatyön ja palvelutyön välinen jännite: sosiaalityö kuvattiin diskursseissa erityisosaamista vaativaksi asiantuntija- ja vaikuttamistyöksi sekä käytännönläheiseksi palvelutyöksi. Osassa diskursseissa sosiaalityö kuvattiin vaativana asiantuntijatyönä, ja sitä kautta hyvin merkityksellisenä yhteiskunnallisena toimena. Sosiaalityöntekijöiden osaamista ja ammattitaitoa tulisi vaalia. Toisaalta sosiaalityö kuvattiin yhteiskunnallisena palvelutyönä, jossa tärkeintä on turvata palveluiden saatavuus kaikille.

Asiakasturvallisuus oli yksi diskursseissa toistuva teema. Sosiaalityön syvimmit tehtävät ja keinot asiakkaiden auttamiseksi ja asiakasturvallisuuden turvaamiseksi kuitenkin kuvattiin eri tavoilla. Akuutin kriisin ratkaisu ja välttämättömän palvelun turvaamisen diskurssissa asiakasturvallisuus liitettiin ensisijaisesti palveluiden saatavuuden turvaamiseen, vaikka se tapahtuisi vähemmän koulutuksen omaavilla työntekijöillä. Huolen ja varoittamisen diskurssissa asiakasturvallisuuden toteutuminen nähtiin kokonaisvaltaisena asiakkaiden auttamisena heidän tilanteessaan, jossa turvataan asiakkaiden fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja taloudellinen turvallisuus.

Epäoikeudenmukaisuuden ja ammatillisen aliarvostuksen diskurssi tuo esiin sosiaalityön aseman haavoittuvuuden yhteiskunnassa. Alan arvostuksen ja vetovoiman nähdään olevan sidoksissa poliittisiin ratkaisuihin. Sosiaalityö kuvataan kuormittavaksi työksi, joka ei saa ansaitsemaansa arvostusta tärkeänä yhteiskunnallisena tehtävänä. Poliittinen puhe saattaa välittää kentälle viestiä, ettei sosiaalityön asiantuntemusta arvosteta. Tämä havainto tukee Harrikarin kumppaneineen (2024) tehtyä tutkimusta, joka osoittaa kansanedustajien puheiden paljastavan poliittisiin linjauksiin liittyviä arvovalintoja.

Kansanedustajien puhe rakentaa sosiaalityön yhteiskunnallista asemaa poliittisessa keskustelussa retoristen keinojen avulla. Retoristen keinojen avulla puhujat pystyvät perustelemaan kantaansa lakiesitykseen, mutta ennen kaikkea ne määrittävät sosiaalityötä ja sosiaalityön arvostusta. Vahvojen ilmaisujen ja metaforien avulla luotiin tunnepitoisia mielikuvia alan kuormittuneisuudesta tai palveluiden kriisiytymisestä.

Diskurssien rinnakkaisuus ja ristiriitaisuus osoittavat, että sosiaalityön yhteiskunnallinen asema rakentuu jatkuvasti poliittisessa puheessa tulkintojen kautta. Aiemmissä tutkimuksissa on osoitettu sosiaalityön tehtävän muotoutuvan poliittisissa ja hallinnollisissa dokumenteissa eri tavoin (Raitakari ym. 2019) ja eduskunnan täysistunnoissa käydyissä keskusteluissa aiheita politisoidaan ja siellä käytetyllä kielellä ilmiöille rakennetaan poliittisia merkityksiä (Ristilä & Elo 2023). Sosiaalityön yhteiskunnallista tehtävää siis muotoillaan poliittisesti eduskuntakeskusteluissa sekä muissa poliittisissa konteksteissa.

Pulkki ja Tynkkynen (2016) analysoivat eduskunnan istuntoja, jotka liittyivät ikääntyvien sosiaali- ja terveyspalveluiden lainsäädäntöön, ja totesivat, että täysistuntokeskusteluilla on vaikutusta lakien hyväksymisprosesseihin. Tutkimukseni analyysi tukee havaintoa siitä, että eduskuntapuheilla ei vain kommentoida lakihankkeita, vaan puheissa rakennetaan sosiaalisia ilmaisuja. Eduskuntapuheella voidaan siis vaikuttaa yleiseen ja laajempaan kuvaan sosiaalityöstä.

Tutkimukseni täydentää näitä aiempia tutkimuksia tuomalla sosiaalityön itsessään tarkasteltavaksi aiheeksi. Tutkimus näyttää, miten kansanedustajat keskustellessaan määrittelevät sosiaalityön yhteiskunnallista asemaa ja tuo esiin, kuinka poliittinen päätöksenteko rakentaa sosiaalityön kuvaa. Kansanedustajien puhe osoittaa, ettei eduskunnassa käydyssä puheessa ole kyse ainoastaan lakipuheesta, vaan täysitunnoissa käytävällä keskustelulla on muitakin merkityksiä. Tulokset viittaavat siihen, että tietoisuutta sosiaalityöstä ja sitä kautta sosiaalityön arvostusta yhteiskunnassa olisi aiheellista kasvattaa.

Sosiaalityön ja koko sosiaalialan yhteiskunnallista merkitystä on aika ajoin pyritty tekemään näkyvämmäksi. Tämä havainto heijastuu myös ammattikentällä, jossa sosiaalityön arvostusta pyritään vahvistamaan kampanjoilla, kuten Talentian (2025) ”Maailman vaikein työ” -hankkeella. Kampanja konkretisoi tutkimuksessa tunnistettua huolta alan aliarvostuksesta. Talentian kampanja, aiemmat tutkimukset aiheesta sekä tämä tutkimus osoittavat, että keskustelua sosiaalityön yhteiskunnallisesta asemasta tulisi käydä ja näitä aiheita ei ole turha nostaa esiin. Varsinkaan, kun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehdot altistuvat säännöllisesti yhteiskunnallisten päätöksentekijöiden kyseenalaistukselle (Rajala & Salonen 2025), jonka tämäkin tutkimus osoittaa.

7.2 Pohdinta

Tutkimuksen tulokset rakentuvat aina tutkijan tekemien tulkintojen varaan. Omasta sosiaalityön taustastani huolimatta olen pyrkinyt tarkastelemaan aineistoa mahdollisimman avoimesti ja kielellisiin ilmiöihin keskittyen. Tulkinnat ovat yksi mahdollinen tapa ymmärtää poliittista keskustelua sosiaalityöstä.

Tutkimuksen aineisto koostuu yhdestä ajankohdasta ja yhden lakiesityksen käsittelystä, joka itsessään asettaa tutkimukselle rajoitteita. Useampien erilaisten täysituntokeskustelujen käsitteleminen, joissa kansanedustajat puhuvat sosiaalityöstä, mutta eivät ota suoraa kantaa lakiesitykseen antaisi lähtökohdiltaan erilaisen aineiston.

Tässä lakiesityksen käsittelyssä kansanedustajat pyrkivät vastustamaan tai puolustamaan lakiesitystä, joka antaa tietyn lähtöasetelman keskustelulle. Tarkoitus tutkimuksessa ei ole yleistää kaikkea poliittista puhetta sosiaalityöstä, vaan tarkastella tätä yhtä merkittävää tapausta. Tutkimuksen rajattu aineisto antaa ajankohtaisen ja suoran tutkimuksen tarkoitusta palvelevan aineiston, jossa kansanedustajat keskustelevat sosiaalityöstä, ja sen arvosta.

Tutkimusaineisto olisi mahdollistanut puolueiden välisten erojen tai hallituksen ja opposition välisten jännitteiden tarkastelun. Tässä tutkimuksessa analyysi on kuitenkin rajattu keskittymään diskursseihin ja retorisiin keinoihin puolue-erottelun sijaan. On silti relevanttia huomata, että puolueiden poliittisilla tavoitteilla on vaikutusta yksittäisten edustajien puheenvuoroihin ja niiden painotuksiin. Puolueiden väliset erot ja niiden sosiaalityöstä käymät keskustelut muodostavatkin kiinnostavan suunnan jatkotutkimukselle.

Tutkimukseni keskittyi kahteen lakiesitystä käsittelevään täysistuntokeskusteluun, ja sen tulokset kuvaavat näin ollen senhetkistä poliittista keskustelua lakimuutoksen ympärillä. Sosiaalityötä koskevista poliittisista puheenvuoroista olisi mielenkiintoista saada pidemmän aikavälin tutkimusta. Harrikari kollegoineen (2024) tutkivat pidemmällä aikavälillä lapsia, nuoria ja lapsiperheitä käsitteleviä eduskuntaesityksiä. He totesivat tutkimuksessaan, että pidemmällä aikavälillä puheista voidaan nähdä yhteiskunnallisten ilmiöiden kehitystä sekä miten jonkin ilmiön asemaa on yhteiskunnassa hahmotettu ja rakennettu. Tutkittaessa pidemmällä aikavälillä sosiaalityöstä käytyä poliittista keskustelua voitaisiin nähdä, kuinka aika ja siihen liittyvät ilmiöt ovat muuttaneet sosiaalityöstä käytyä poliittista keskustelua.

Sosiaalityön asema suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole vakiintunut, eikä se näyttäydy yhtenäisenä eduskuntapuheissa. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiempia havaintoja sekä alan sisällä käytyjä kampanjoita, jotka pyrkivät lisäämään sosiaalityön näkyvyyttä ja arvostusta. Tulokset osoittavat, että sosiaalityön asemaa on tarpeen vahvistaa, eikä sitä voida pitää itsestään selvänä. Sosiaalityön asema rakentuu poliittisen päätöksenteon ja julkisen keskustelun kautta, ja sosiaalityöstä käyty poliittinen puhe kytkeytyy sosiaalityön arvostukseen ja alan tulevaisuuden näkyymiin vahvasti.

LÄHTEET

Burr, Vivien (2015) *Social Constructionism*. (ePub-versio) London and New York. Routledge.

Eduskunnan työjärjestys 40/2000.

Eduskunta (2025 a) Yleistietoa eduskunnan täysitunnoista. <https://www.eduskunta.fi/FI/taysistunto/Sivut/Tietoa-taysistunnoista.aspx> Viitattu 27.4.2025

Eduskunta (2025 b) Täysistuntojen pöytäkirjat. <https://www.eduskunta.fi/FI/taysistunto/Sivut/Taysistuntojen-poytakirjat.aspx> Viitattu 28.9.2025

Elder-Vass, Dave (2012) *The reality of social construction*. (pdf-versio) Cambridge university press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. (ePub-versio) Tampere. Vastapaino.

Fairlough, Norman (2010) *Critical discourse analysis. The critical study of language*. (e-Pub-verio) London and New York. Routledge.

Harrikari, Timo & Määttä, Linda & Julin, Essi (2024) Sukupolvipolitiikkaa signaloimassa Kansanedustajien lapsia, nuoria ja lapsiperheitä käsittelevät eduskuntaesitykset vuosina 1970–2020. *Yhteiskuntapolitiikka* 89 (5–6), 497–511.

Hibber, Fiona J (2005) *Unfolding social constructionism*. (pdf-versio) Australia. Springer.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016a) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Diskurssianalyysin aakkoset*. (e-Pub-versio) Tampere. Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016b) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Diskurssianalyysi liikkeessä*. (e-Pub-versio) Tampere. Vastapaino.

Jokinen, Arja (2024) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/> Viitattu 13.10.2024.

Juhila, Kirsi (2018) *Aika, paikka & sosiaalityö* (pdf-versio) Tampere, Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2021). *Koodaaminen*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/> Viitattu 6.8.2025.

Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa & Halonen, Ilpo (2011) Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentaation ehdot. Teoksessa Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila (toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Helsinki. Gaudeamus, 60–113.

Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa (2006) Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteen filosofia. Helsinki. Gaudeamus.

Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (2011) Retoriikka. Teoksessa Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila (toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Helsinki. Gaudeamus, 233–273.

Kananoja, Aulikki (2020) Prologi. Teoksessa Lea Suoninen-Erhiö, Anneli Pohjola, Mirja Satka & Jenni Simola (toim.) Sosiaaliala Uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-Säätiö, 9–10.

Kananoja, Aulikki (2023) Kokemuksia ja kysymyksiä sosiaalityön käytännöstä tiedonmuodostuksen edistäjänä. Teoksessa Mirja Satka, Johanna Moilanen, Anneli Pohjola, Pirkko-Liisa Rauhala & Nanne Isokuorti (toim.) Sosiaalityön tieteenalaa rakentamassa. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-säätiö, 53–85.

Karvinen-Niinikoski, Syvonne & Rantalaiho, Ulla-Maija (2023) Käytännönopetus ja sosiaalityön akatemisoiminen. Teoksessa Mirja Satka, Johanna Moilanen, Anneli Pohjola, Pirkko-Liisa Rauhala & Nanne Isokuorti (toim.) Sosiaalityön tieteenalaa rakentamassa. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-säätiö, 280–312.

Kirjavainen, Marjaana & Hietala, Outi (2019) Sosiaalityön työorientaatiot. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. (pdf-versio) Tampere. Vastapaino, luku 4.

Kokkonen, Tuomo (2019) Sosiaalityö yhteiskuntasuhteissaan. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. (pdf-versio) Tampere. Vastapaino, luku 2.

Koskiluoma, Kristiina (2025) Kamppailu kelpoisuuksista jatkuu. Artikkelit Talentia-lehti. <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/kamppailu-kelpoisuuksista-jatkuu/> Viitattu 15.4.2025.

Koskinen, Simo & Kananoja, Aulikki (2023) Sosiaalityön koulutuskomitean merkitys sosiaalityön tieteellistämässä. Teoksessa Mirja Satka, Johanna Moilanen, Anneli Pohjola, Pirkko-Liisa Rauhala & Nanne Isokuorti (toim.) Sosiaalityön tieteenalaa rakentamassa. (pdf-versio) Helsinki, huoltajasäätiö, 22–52.

Kostiainen, Tuula (2024) Selvitys sosiaalityön jatkuvasta oppimisesta ja koulutuksesta. Rovaniemi. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. SOSNET julkaisuja, 9. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-425-6> Viitattu 13.9.2025.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. (e-Pub-versio) Tampere. Vastapaino.

Kyösti, Pekonen (2011) Puhe eduskunnassa. Tampere. Vastapaino.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.

Leiwo, Matti & Pietikäinen, Sari (1996) Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere. Vastapaino, 85–108.

Locke, Terry (2004) Critical discourse analysis. (PDF-versio) Continuum. London.

Lähteinen, Sanna & Raitakari, Suvi & Hänninen, Kaija & Kaittila, Anniina & Kekoni, Taru & Krok, Suvi & Skaffari, Pia (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. (pdf-versio) Lapin yliopistopaino. Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=d922c5f8-38f2-4627-86aa-08ce5b22e838> Viitattu 2.11.2025.

Muurinen, Heidi & Kääriäinen, Aino (2020) Sosiaalityöntekijät käyttämässä ja tuottamassa tutkimustietoa. Teoksessa Lea Suoninen-Erhiö, Anneli Pohjola, Mirja Satka & Jenni Simola (toim.) Sosiaaliala Uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-Säätiö, 73–94.

Mänttari-van der Kuip, Maija & Lähteinen, Sanna & Ristolainen, Hanna & Forsman, Sinikka & Kaitsaari, Tuula & Lunabba, Harry (2024) Sosiaalityön koulutus portinvartijana sosiaalityöntekijöiden ammattiin. *Janus* 32 (2), 209–217.

Mänttari-van der Kuip, Maija & Lähteinen, Sanna & Ristolainen, Hanna & Forsman, Sinikka & Kaitsaari, Tuula & Lunabba, Harry (2024) Sosiaalityön koulutus portinvartijana sosiaalityöntekijöiden ammattiin. *Janus* 32 (2), 209–217.

Mäntysaari, Mikko (2020) Sosiaalityön asiantuntijuus uusissa rakenteissa -vaatimukset koulutukselle ja tutkimukselle. Teoksessa Lea Suoninen-Erhiö, Anneli Pohjola, Mirja Satka & Jenni Simola (toim.) Sosiaaliala Uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-Säätiö, 51–72.

Nyqvist, Leo & Lehtonen, Riitta & Forssén, Katja (2023) Sosiaalityön oppinainen kehitysvaiheet ja moniammatillinen klinikkaopetus Turun yliopistossa. Teoksessa Mirja Satka, Johanna Moilanen, Anneli Pohjola, Pirkko-Liisa Rauhala & Nanne Isokuorti (toim.) Sosiaalityön tieteenalaa rakentamassa. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-säätiö, 221–251.

Palonen, Kari & Summa, Hilikka (1996) Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere. Vastapaino, 7–20.

Pehkonen, Aini & Lähteinen, Sanna (2024) Kirjallinen asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 §:n muuttamisesta (HE 132/2024 vp). Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto. https://sosnet.fi/wp-content/uploads/sites/10/2025/06/Sosnet_SoTE_Valiokunta_Ammha12_ja16%C2%A7_16102024.pdf
Viitattu 25.10.2025.

Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Nina (2019) Sosiaalityön muutoksen paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. (pdf-versio) Tampere. Vastapaino, luku 1.

Pohjola, Anneli (2019) Sosiaalityö yhteiskunnallisen paikkansa ottajana. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. (pdf-versio) Tampere. Vastapaino, luku 5.

Pulkki, Jutta & Tynkkynen, Liina-Kaisa (2016) 'All elderly people have important service needs': a study of discourses on older people in parliamentary discussions in Finland. *Ageing and Society* 36 (1), 64–78.

Raevaara, Liisa & Ruusuvuori, Johanna & Haakana, Markku (2001) Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Haakana, Markku & Raevaara, Liisa (toim.) Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia. Pieksämäki. RT-Print, 11–38.

Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi & Jenni-Mari Räsänen (2019) Responsibilisation, social work and inclusive social security in Finland. *European Journal of Social Work* 22 (2), 264–276.

Rajala, Toni & Salonen, Sanni (2025) Sosiaalityön yliopistokoulutuksen rooli uusliberalismin haastamisessa – akateeminen käytäntöpolitiikka muutosvoimana. *Janus* 33 (1), 100–107.

Ristilä, Anna & Elo, Kimmo (2023) Observing political and societal changes in Finnish parliamentary speech data, 1980–2010, with topic modelling. *Parliaments, Estates and Representation* 43 (2), 149–176.

Satka, Mirja & Rauhala, Pirkko-Liisa & Moilanen, Johanna & Pohjola, Anneli & Isokuorti, Nanne (2023) Johdanto: sosiaalityön tieteenalan rakentamisen monet kontekstit. Teokseensa Mirja Satka, Johanna Moilanen, Anneli Pohjola, Pirkko-Liisa Rauhala & Nanne Isokuorti (toim.) Sosiaalityön tieteenalaa rakentamassa. (pdf-versio) Helsinki, huoltajasäätiö, 9–19.

Satka, Mirja (2020) Sosiaalialan tietokäytäntöjen ensimmäinen modernisoitumisvaihe. Teoksessa Lea Suoninen-Erhiö, Anneli Pohjola, Mirja Satka & Jenni Simola (toim.) Sosiaaliala Uudistuu. Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-Säätiö, 15–36.

Sipilä, Jorma & Mäntysaari, Mikko & Sipilä-Lähdekorpi (2023) Lastensuojelututkinnosta yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan – pitkä matka kohti tieteeseen perustuvaa sosiaalityötä. Teoksessa Mirja Satka, Johanna Moilanen, Anneli Pohjola, Pirkko-Liisa Rauhala & Nanne Isokuortti (toim.) Sosiaalityön tieteenalaa rakentamassa. (pdf-versio) Helsinki. Huoltaja-säätiö, 86–112.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Sosnet (2025 a) Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitus. <https://sosnet.fi/tutkimus-ja-vaikuttaminen/yliopistotasainen-sosiaalityon-tutkimus/> Viitattu 26.10.2025.

Sosnet (2025 b) Julkaisut. https://sosnet.fi/sosnet/julkaisut/#/publication_type/publication_year/s=p=1 Viitattu 26.10.2025.

Summa, Hilikka (1996) Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere. Vastapaino, 51–84.

Suoninen, Eero (2021) Diskurssianalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/> Viitattu 6.8.2025.

Talentia (2024) Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki – Tutustu Talentian pääviesteihin. <https://www.talentia.fi/sosiaalihuollon-ammattihenkilolaki-tutustu-talentian-paaviesteihin/> Viitattu 15.4.2025.

Talentia (2025) Maailman vaikein työ. <https://www.talentia.fi/maailman-vaikein-tyo/> Viitattu 26.9.2025.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf Viitattu 27.4.2025.

Valtioneuvosto (2023) Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistus. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=STM096:00/2023> Viitattu 25.10.2025.

Valtioneuvosto (2023) Sosiaali- ja terveysalan korkeakouluetuksen kehittäminen -hanke. Loppuraportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:15. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164706> Viitattu 26.5.2025.

Vuori, Jaana (2021) Retoriikan analyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettis-metodologiset-viitekehykset/diskurssianalyysi/> Viitattu 22.8.2025.

Weinberg, Darin (2014) Contemporary social constructionism. (pdf-versio) Philadelphia. Temple university press.

Yle (2024) Lastensuojelun sijaisten pätevyysvaatimukset höllentyvät – ammattilaiset varoittavat seurauksista.
<https://yle.fi/a/74-20127901> Viitattu 21.4.2025

Ylinen, Tyyne & Ruokolainen, Mervi (2019) Sosiaalityö ja eettiset valinnat. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. (pdf-versio) Tampere. Vastapaino, luku 3.

Zareff, Janne (2024) Huumori eduskunnan täysitunnossa. *Politiikka* 66 (2), 141–163.